

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

AGUSTOS 1968

SAYI 50

CİLT : 8

250 KURUŞ

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI

A. Ş.

BURSA : Fabrika Merkezi: Sanayi Bölgesi, Büro: Atatürk Cad.
Ticaret Bankası İş Hanı Kat 1 Tel : 5559 - 4489

UNKAPANI - Atatürk Bulvarı - Manifaturacılar Çarşısı 3501 - 3502

YENİ BÜROSUNDA HİZMETİNİZDEDİR

Telefon : 22 35 73 - 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrî sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

C İ L T : IX

S A Y I : 50

A Ğ U S T O S 1 9 6 8

Fiatı : 2.5 T.L.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

YAZI HEYETİ :

İstanbul

Fazlı AYVERDİ

Nihat BATUR

Solmaz BURAL

Faruk ÇEHRELİ

Alpay ERDOĞAN

Zeki ERGİNSU

Şemsettin GÜLER

Atalay ŞAHİNOĞLU

Gül TURGUT

Rıdvan YÜKSELEN

Ankara

İmren AYKUT

Oktay EMED

Hamdi MEHTER

Fahrettin TUNÇÖZ

Meliha TURKAN

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ..... ***
3. Elektrik Cihazlarının Muhasebedeki Önemi ..... Metin SÜDEN
15. Ayın Ekonomik Olayları ..... Faruk ÇEHRELİ
23. İç ve Dış Ekonomik Durum Karşısında Deniz Ulaşım Sektörümüz ..... Salim SAYAR
27. Türk İş Kanununda İş Akti, Aktus Feshi ve Kıdem Tazminatı ..... Muallâ ERTAN
31. Batı Ülkelerinde İşgücü Produktivitesi Mukayesesi ..... Reha BAYBAK
35. Vergi İhtilâflarında iddia ve Müdafaların Önemi ..... Fehamettin ERVARDAR
37. Bölgeler Arası Denge ve Doğunun Sorunları ..... Orhan BULDAÇ

Derginin Sesi!..

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız,

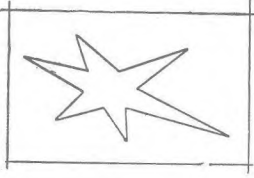
Bu yıl İstanbul Üniversitesi içinde yeni bir fakülte (İşletme Fakültesi) öğretime kapılarını açıyor. Hazırlık çalışmaları bir yıldan beri devam eden bu fakültenin lüzumsuzluğuna inanan bazı mezun ve okuyucularımızın gerek yazılı gerekse telefonla müracaatları üzerine ilgililerle temas kurduk. Fakültemiz Dekanı Sayın Dikmen İşletme Fakültesinin kurulması ile İktisat Fakültesi eğitim sisteminden İşletme İktisadı branşının kaldırılmasının bahis konusu olmadığını, bilâkis bu branşı günün ekonomik icab ve imkânlarına göre en iyi şekilde düzenleyeceklerini bildirdiler. Ayrıca, eski mezunlara ekonominin; Maliye, İşletme, Sosyal Sıfaset, İstatistik ve Genel İktisat konularında seminerler ve kurslar tertibi hususunda kararlı olduklarını bildirdiler. Sayın Dekan Dikmen'in bu çok yerinde görüş ve düşüncelerini cemiyet ve dergi yetkilileri olarak yakından izliyerek kıymetlendirmeye çalışıyoruz.

Bu arada, siz okurlarımıza yeni kurulan İşletme Fakültesi hakkında daha geniş bilgi verme amacıyla kuruluştaki büyük emeği geçen Sayın Prof. Dr. Kemal Tosun ile uzun fikir ve görüş teatisinde bulunduk. Sayın Tosun İktisat Fakültesinin; İktisadi, İdarî ve Sosyal ilimler ile bunlara ait tatbikatın başdöndürücü gelişmeleri karşısında daha 1954 yılında İşletme İktisadı Enstitüsünü kurarak ve orada Üniversite, sonrası öğretim yaparak bu yolda dinamizim göstermiş olduklarını ifade ettiler. Fikirlerini daha geniş bir şekilde sizler duyurmak üzere yazı rica ettik. Bu dileğimizi Mart 1968 sayı 45 cilt: 8 de yayınladığımız «İŞLETME Fakültesinin Fonksiyonları» başlıklı yazılarıyla genel olarak değerlendirdiler.

Ancak, bu günün şartları içinde aynı konularda tedris yapan fakülte ve yüksek okulları bir bakıma takfiye ederek istenilen neticeyi almak yerine yeni bir kuruluşa gitmenin nedenini Sayın TOSUN ikinci yazılarında açıklayacaklarını bildirmişlerdi. Gerek Üniversitedeki gerekse Özel yüksek okullar ve özel işlerinin fazla yükü, bu güne kadar devamlı müracaatlarımıza rağmen, ısrarla beklediğimiz yazılarının devamını temine imkân vermemiştir. Temenni edelim ki Sayın Prof. Tosun biraz sathî de olsa günlük gazetelerde ele aldığı bu konuları ısrarla bekliyen okuyucuları olduğunu da hatırlıyarak dergi'niz önümüzdeki sayısında neşredilmek üzere versinler.

Sevgi ve Saygılarımızla,
İKTİSAT DERGİSİ

Elektrik Cihazların Muhasebedeki Önemi

Metin SÜDEN

ESKİ - YENİ Teknikteki ilerlemeleri meydana getiren sebebler arasında iş süresinin kısaltılması önemli bir yer işgal etmektedir. Yer değiştirme örnek olarak alınırsa seyahatin daha az zamanda yapılabilmesi, münakâlede gerçekleşen ilerlemeyi gösterir. İki noktanın süre bakımından yakınlaşması, başlangıç - netice ilişkisi olan muhasebeye de büyük imkânlar sağlamıştır.

Konumuza «Elektronik Cihâzların Tatbikinde Muhasebecinin Yeri» demek belki daha uygun düşebilirdi. Ancak, böyle bir ifâdenin kullanılması, asırlar boyunca muhasebecilik mesleğinde ömür tüketmiş ve mesleğe yenilikler katmış, gelmiş geçmiş muhasebecilere karşı bir kâdirbilmezlik düşüncesi, elektronik cihazların da insan emeğinin ve aklının mahsulu olması, insan aklının her zaman yarattıklarına hâkim olacağı ve her hâlde insanın makinelere tefevuk edeceğin -deki kesin inancımıza aykırı olacaktı.

Gerçekten, muhasebede neticelere sür'atle varılmak istenir. Bu sür'at, neti-

celerin doğru olması ile büyük bir değer kazanır. Konusu, iktisadî ve ticarî olayları, imkânlar nisbetinde, muayyen bir usule uyarak ilgili hesaplarda toplanarak netice çıkarmak olan muhasebe, eskiden genel olarak, vergi mevzuatının emredici kaidelerini yerine getirip, doğru bir vergi tahakkukunu mümkün kılmasına bağlanıyordu. Bu sebeple, müteşebbisin alacağı kararlarda, muhasebe -den büyük ölçüde faydalandığı söylene -mezdi. Zira, gâye işletme faaliyetlerinin takibi olmaktan ziyâde evvelden bilinmeyen neticenin çıkarılarak ödenmesi gereken vergi matrahının bulunmasıdır. Hâlbuki, muhasebenin tutulmasında amaç bundan tamamen farklıdır. İşletmenin iç ve dış münasebetlerinin «hâl» denecek kadar yakın zamanda tam ve doğru olarak kayıtlarda gösterilmesi ve ilgili hesaplarda toplanan kayıtlardan neticelerin, istendiğinde, sür'atle çıkarılması muhasebeden asıl beklenendir. Bu düşünce ile, teknikteki icatların muhasebeye tatbiki büyük faydalar doğurmuştur.

Elle tutulan muhasebede önem daha

ziyade şekle verilir, defterlerdeki kaligrafi başlıca meziyeti teşkil ederdi. Günümüzde, muhteva önem kazanmış, madeni harf ve rakkamların kağıt veya kartonlar üzerinde yeknesak ve her türlü cazibeden mahrum şekilleri, sembollerin yardımı ile manalandırılmakta, istenen neticeler eskisi ile mukayese kabul etmeyecek çabukluk ve doğrulukla çıkarılmaktadır.

Örneğin; ikişer rakkamlık hesap işleminin elle yapıldığı süre zarfında elektronik makine onar rakkamlılığı yapar. Bazıları saniyede beş haneli 5000 rakkamı toplamaktadır. 132 harfli 600 satırı dakikada işlemek elektronik cihazlardan faydalanmak suretile imkân dahiline girmiştir.

MUHASEBEDE GELİŞME

Her şeye rağmen elektronik cihazların muhasebeye tatbikâtında, mutlakâ insan emeğinin rolünü sıfıra ineceği söylemez.

Her işletmenin bu makinelerden faydalanması işin hacmine ve hattâ zamana mütevakıftır. Büyük çapta iş yapıldığı hâlde alışıl gelmiş ve büyük isâbet kaydeden usuller her hâlde kolay terk edilemeyeceği gibi, makinelerin daha ziyade insan kudretinin üstünde kalan hesap işlerinin yapılmasında meselelerin çözümünde kullanılması elverişli olmaktadır.

Neticelerin alındığı kısa devrelerde müteşebbis geleceği ait kararlarında büyük bir isâbet imkânına sahip olmakla beraber vuku bulacak hataların vâkit geçmeden düzeltilmesi için gerekli tedbirleri de alır.

Denebilir ki, makineleşen her iş kolunda insanın fizikî veya manevî gücü yerini makineye bırakır ve bu suretle mesleğin mensupları makineleşmeye cephe alırlar. Her yeniliğin tatbikinde eski

ye alışmış olanların tepkisi olmuştur. Bu hâl muhasebede de vâkidir. Alışıl gelmiş usullerin ve dolayısı ile ekmek kapılarının bırakılması nev'i beslere pek kolay gelmemektedir. Yıllar yılı kayıtlarını azamî bir itina ile, mürekkep, uç ve defterleri büyük bir titizlikle seçerek, ana ve tâli hesapları ayrı tonlarda mürekkep ve uç kullanan ve bunlarla bütün kaligrafi hünerini değişik yazı şekilleri ile gösteren, toplamaları zihni alışkanlıkla maharetle yapan, farkları arayıp bulan ve bunları bir iftihâr vesilesi ve ustalık derecesinin delili olarak kabul eden muhasebecinin makineler ve onların muhasebeye girmesiyle meydana gelen sonuçlar karşısında durumu ne olacaktır?. İşte mensucat kolunda başlayan makineleşme, günümüzde, insanın fizikî kudretinin yerine geçtikten başka, insanı insan yapan düşünme ve duygu merkezi olan beynin de işlerini görmeğe başlamıştır. Teknikteki buluşların muhasebeye tatbiki, muhasebe sanayii denilebilecek önemli bir kolu doğurmuş, fizikî ve mânevî insan gücünü gerektiren işlemleri elektronik cihazlara intikâli muhasebe sahasında emeğin nisbetini aşgariye indirdiği gibi, onu muhasebe sanayiinin bir yardımcı durumuna getirmiştir. Şu kadar ki bu yardımcılık aynı zamanda vazgeçilmez vâsfini de beraber taşır.

Fikrî çalışmadan edinilecek neticelerin sıhhatle elektronik makineler tarafından çıkarılmasındaki çabukluk ve doğruluk, işletmelerin faaliyetlerinde son derece faydalı olmaktadır.

Sür'atli nâkil vasıtalarının icâdı daha az ser'i olanlarını ortadan kaldırmadığı gibi, genel olarak, yeni talep kütlesini yaratmış, sür'atin gelişmesi aynı zamanda, daha az sür'atli vasıtaların da artmasına yol açmıştır. Pek tâbii olarak burada, sür'at artışı, nisbeten her kademedeki kendini göstermiş ve en geride kalan vasıtalar ise kullanılma sahalarını değiştirir.

mişlerdir. Uçağın sür'atı trenle vapuru ortadan kaldırmadığı gibi, münâkâlede müşteri bakımından kademeleşme meydana gelerek, sonuncuların ucuzlamaları nisbetinde, yeni yolcu kütlesini doğurarak, inhiyayaçları karşılanmıştır.

Ordinatör (computer/elektronik be-yin) cihazını, muhasebeci ve muhasebe mütehasısının yerini alması şeklinde de-ğil, fakat muhasebecilik mesleğinin gelişmesinde büyük rolü olan bir buluş olarak kabul etmelidir. Bir zaman için, muhasebecinin yapagelmekte olduğu çalış-malarda önemli bir azalma meydana gel-se dâhi, yeni ihtiyaçların, meselelerin do-ğuşu her hâlde gecikmeyecektir. Bundan başka, elelektronik cihazların satın alınma-sı veya kiralanması her işletmenin mali gücüyle karşılanacak seviyede de de-ğil -dir.

Elektronik cihazlardan faydalanmaları rantabl olan müesseselerden başka, iş-lerinin hâcmi dolayısı ile bunlardan fay-dalanmayı rantabl bulmayacak olanların sayısı çok fazla olabileceği gibi, henüz, muhasebenin temin ettiği faydalardan mahrum bulunan, fakat zamanla faaliyet-lerini muhasebelendirmek isteyecek ö-nemli bir potansiyel mevcuttur.

Kısaca, elektronik cihazlar muayyen bir seviyeden sonraki müesseselerin ih-tiyaçlarına cevap verecek, lazım duyan-lar muhasebelerini, imkânları ve ranta-bilite nisbetinde makineleştirecek, fakat henüz muhasebesi olmayan çok sayıda iş-letmeler, zamanla önde bulunanlardan açılan yerleri fazlası ile dolduracaktır.

YENİ İMKÂNLAR

Muhasebede, gerekli bilgilere zama-nında sahip olmak amacı ile, teknikteki ilerlemeleri rakiplerinden önce tatbik e-dip, faydalanmak, müteşbbisler için ö-nemli bir seziş ve başarı unsuru teşkil e-

der. Ard fikirlerle beslenen kararlar yer-lerini aklın hâkimiyetine, müsbet muha-kemeye bıraktıkça olaylar kontrol altı-na alınabilir, kararlarda isabet mümkün olabilir.

Elektronik cihazlardan büyük fayda-lar sağlayacak ve bu arada muhasebele-rinde önemli etkiler yaratacak müesse-seler arasında bilhassa bankaları ve bü-yük sanayi müesseselerini göstermek yerinde olur.

Nitekim, teknikteki gelişmeleri, yeni icatları yakından takip etmek imkânları-na sahip olan bu müesseseler, muhasebe çalışmalarında geniş ölçüde elektronik ci-hâzlara yer verdikleri gibi, aktif servis muamelelerinde, iş programlarının tanziminde de faydalanmaktadırlar. Bu fay-dalanma, sadece verilen muhasebe kayıt-larının ait oldukları hesaplara makine ile geçilmesini veya toplanıp çıkarılmasını değil, sevk ve idarede luzumlu olan bilgi-leri de verirler. Bunun için ordinatör'den hakikaten faydalanacağına inanmış mü-esseselerin ne gibi verilere luzum oldu-ğ-u evvelden tesbit etmeleri ve muhase-belerini ona göre yeniden tanzim edip ordinatörün bahşettiği bütün imkânlar -dan istifade etmesi gerekir. Bu sebeble, elektronik cihazla muhasebesini yeniden tertipleyen müesseselerin zamanla, mü-şavir olarak çalışan muhasebe mütehas-sıslarını kadrolarına almaları ve onların sayelerinden tam olarak istifade yolunu seçmeleri düşünülebilir.

Orta ve büyük çapta müesseselerin bünyelerini muhasebe uzmanları ile tak-viye etmeleri ve bu surette dışarıdan yar-dıma luzum görmemeleri, belki muhase-be mesleğinin tam bir memuriyet hâline gelmesini intaç edecektir. Ancak böyle bir inkişaf muhasebeci veya muhasebe uzmanlarının teknikteki yenilikleri tâkip etmemeleri ve ona mukavemet göster-meleri ile meydana gelebilir. Makineleş-

miş bir muhasebede neticeler ve istatistik verileri ve müşteri hesaplarının muhtelif yönlerden tahlili çabuk elde edilir. Ordinatör bilânçoları, kâr ve zarar hesaplarını, dökümlü ve teferrüatlı olarak şahıs hesaplarını hazırlar. Süratle elde edilen doğru neticeler karşısında müşteri veya ilgililerin kolayca itirazda bulunmaları ve şüphelenmeleri söz konusu olamaz. Hesaplara ait rakkamların ordinatorlerden geçirilip kesin neticeler elde edilmesi karşısında makineye ait işler değil, fakat makineye verilmeden evvelki programın hazırlık safhasında yapılan bilgili ve titiz çalışmaların önemi büyüktür. Bilhassa, bankalar tarafından kullanılacak ordinatorlerin müşteri durumları hakkında kat'i neticelere süratle varmak konusuna önem vermeleri, müşterilerinin kendi durumlarını muhasebeci veya muhasebe müşavirlerinden değil, işlerini tevdi ettiği bankalardan öğrenmek yolunu tercih edeceklerdir.

Elektronik cihazların muhasebecilikte yeni imkânlar yarattığı bir gerçektir. Ordinatör muhasebe veya muhasebe uzmanının çalışmalarına yardımcı olmakta, kayıt işleri ile beraber muhakeme de yapmaktadır. Her ne kadar bünyesi, ilk bakışta pahalı ve masraflı görünen bu cihazın satın alınmasına müsait olan müesseseler eskiye nisbeten çok daha az bir beşerî faaliyet sağlıyorsa ve muhasebesi tamamlanıyorsa da muhasebeciler için çalışma sahası daralmış olmaz, hatâ aksine verdiği imkânlarla genişlemesine de âmil olur.

Dakikada 600 satıra kadar kaydedebilen ordinatorler, stoklar hakkında, ica - bında verilecek bilgileri hatırasında muhafaza ettiği gibi, fiyat listelerini, maliyet kalemlerini, yüzde nisbetlerini, tanımlayıcı bilgileri ve faaliyete ait sınıflandırmaları ve diğer istenilen işlemleri yaptıklarından başka en muğlak ve çö-

zülmesi imkânsız görünen meseleleri de doğru ve çabuk olarak neticeye bağlar.

Varılmak istenen neticelerin doğru olması programlama adı verilen hazırlık safhasında bilgili ve dikkatli bir çalışmakla mümkündür. Her hangi bir hatâ ihtimâlini bertaraf etmek amacı ile alınan neticelerin hakikate uyup uymadığı, eğer mevcutsa farkların ne gibi sebeplerden meydana geldiği araştırılır ve programlamada luzum görülen tashih ve değişiklikler yapılır.

Programlamada kesinlik elde edildikten sonra, artık yeniden değişiklik yapmak luzumu kalmaz. Makine çıkardığı neticeleri hâfızasında saklar ve gerektiğinde bunları yeni işlemlerde kullanır. Elle tutulan muhasebede hesapların cesametine göre defterlerde tâli hesaplar açılır, luzumunda aranılan kayıtlar için bütün hesaplar tekrar ve tekrar gözden geçirilir, muhtemel hataların önlenmesine çalışılırdı. Her muhasebecinin ayrı bir düşüniş tarzı olduğundan bazı hesaplara geniş açıklama verilir, bir çoğu da yıllar sonra anlaşılması güç yetersiz izahatla bırakılırdı. Ordinatörde ise bu fuzulî külfet tamamilen ortadan kalkmıştır. Bu kolaylık muvacehesinde bir ticaret müessesesi satışlarının döküm ve tahlilini çabuk ve doğru olarak elde edebilir. Örneğin satışların; memurlara, coğrafi bölgelere, şehirlere, mâmullere göre incelenmesi her istendiğinde çıkarılabilmektedir.

İstihsal masraflarını mevsimlik ve devamlı olarak, saat, parça, işlem başına hesaplanması ve tahlili, maliyet unsurlarını teşkil eden sabit ve değişen masraf nisbetlerinin kat'iyetle çıkarılması ve sair özellikler de itibâre alınarak gerçeğe uygun neticeler çıkarılması, programla tanzim edildikten sonra, ordinatör tarafından yapılmaktadır.

İşletmelerin faaliyetleri ile ilgili bilgilerin incelenmesi, sonuçlarla geleceğe ait kararların isabetle alınması suretile muhasebe mütehassıslarına büyük faydalar sağlamaktadır. Bu durumu tababete kıyaslarsak; rontgenin icadı, doktorlara olan ihtiyacı azaltmamış ve onların yerine geçmemiş, fakat doktorların görme sahalarını genişletmiş, açık gözle görülemeyen iç organları göstererek teşhiste büyük faydalar sağlamıştır. Aynı düşünce elektronik cihâzların muhasebeye tatbikine de teşmil edilebilir. Muhasebe mütehassısı bu sayede türlü girift hesap işlemleri yapmaktan kurtulacak, kafasında kurduğu proje ve programların hesaplarını ordinatöre yaptırıp, neticelerini çabuk ve doğru olarak çıkartacaktır.

Muhasebelenecek bir olayı gerekli teferrüata ait geniş açıklamalarla kaydederek, gelecekte lazım hâlinde ayrıca her hangi bir fuzulî çalışma sarfettirmeden bütün bilgileri istifade ye amâde tutacaktır. İşlemlerin geniş açıklamalarla geçilmesi, çıkarılacak «durum» ların incelenmesinde kesin ve doğru neticeler alınmasını mümkün kılmaktadır. Mamûl lere ait, işgücü saatleri ve istihsâl miktarları ile maliyet masraflarının bulunlarına lazım kalmamaktadır. Geçilecek kamalarında ayrıca uzun ve yorucu çalışmaları ordinatöre verilecek şekilde ve günü gününe hazırlanması ilgililere düşen önemli bir vazifedir. Ordinatör, ancak muntazam olan kayıtları öngörüldüğü gibi sür'atle geçecek, aksi hâlde beşerî çalışmayı gerektiren hazırlık safhası ordinatör ile uygun bir sürate erişemediği takdirde umulan istifödeye elde edilemeyecektir. Böylece, ordinatörün sevk ve idareyle sıkı ilgisi görülmektedir. İntizâm veya hatalar çalışanlar hakkında ilgiyi tarafsız ve doğru olarak verecektir. Şâh-si görüş, düşünüş ve hissiyât yerini doğruyu gören, hâkikatı ilgililerin önüne seren makinelerin verdiği neticelere bırakılmaktadır.

Her hangi bir meselenin çözümü karışısında neticenin doğru olarak elde edilmesine yarayacak hususları tâyin etmek ve bu yolda çalışmak gerektiği gibi, seçilen usulun işletme için en münasibi olması fuzulî çalışmaları önler. Luzumlu görülen bilgi ve seçilen yol her zaman düşününce ufkumuz ile hudutlanmıştır. Bulunacak çareler, çok defa bu hudutların ilerisindedir. Nev'i beşer, ancak gördüğü, duyduğu ve hissettiği şeylerin hayalini kurabilir, yeni buluşlarında, edindiği izlenimleri ha mmadde olarak kullanır, fakat bu imkânların dışına çıkamaz. Hâlbuki insan kâbiliyetinin erişemediği neticelere varan ve mantikî olanları riyâzî kat'iyetle bulan elektronik cihâzların, yardımın ötesinde üstün bir faydayı hâiz oldukları bir gerçektir.

Müesseseler için hafta veya ay sonlarında başlıbaşına bir iş olan maaş, ücret, sigorta bordroları, fiyat analizleri ve iş randmanları, istihsal kolu itibârile masraflar, birim maliyetlerinin çıkarılması artık ordinatör tarafından yapılmakta, evvelce bu gibi işlerle vazifelendirilmiş personel müsmir işlerde kullanılmaktadır.

Sâbit ve müsmir olmayan masrafların makineleşme suretile kontrol altına alınması ve beşerî say'dan yeni açılan çalışma sahalarında faydalanılıp, çalışmalarının kârlılığa doğru olması büyük faydalar sağlamaktadır. Pasif işlerde çalışan personelin verimliliği nasıl teşbit edilecektir? Bu son derece güç ve ard düşüncelere fazlası ile yer veren bir iştir. İşletmenin kârlılığında rol oynamadığı hâlde bir muhasebe servisinden yoksun bir müessese tasavvur edilemez. Ne var ki, kârlılık bakımından muhasebe, muhaberat, sekreterlik servislerini aktif servislerle mukayese yapmak doğru olmayacağı gibi yoklukları hâlinde aktif görünen servislerin de tamamille akâmete uğrayacakları bir hâkikattir.

BÜTÇE MUHASEBESİ

Olayların tesbiti neticelere ulaştırdığı hâlde, olayları kontrol altında bulundurmak için, hiç olmazsa masraf hesaplarının neticelerini evvelden tahmin ederek, tahakkuklarını belirli bir yolda yapmak gerekir. Önceden tesbit edilemeyen masrafların meydana çıkması veya masraf kalemlerinin, fiyat artışları sebebiyle bütçede tahmin edilen meblağları aşması karşısında, mümkün olan tedbirler alınır. Bunun temini için masraf hesaplarını sık sık bütçe ile karşılaştırmak faydalıdır. Azettiği büyük öneme binaen, bu hesaplar ordinatörle kontrol edilmekte dir.

Örneğin; — Belirli Masraf kalemleri için tahsis edilen meblağ

- Dönem başından itibaren sarfedilmiş olan meblağ,
  - Dönem sonuna kadar sarfedilebilecek meblağ,
  - Aynı devreye ait geçen yılda sarfedilen meblağ,
  - Mevcutsa tahmin farkları,
- çıkarılır ve her kalemin durumunu iyice belirtecek şekilde dökümü yapılır.

Eskiden toplu hesaplar üzerinden yapılabilen çalışmalar daha kolay, çabuk ve doğru olarak teferriata inilerek mümkün olmaktadır.

STOKLARIN KONTROLU

Ticaret ve sanayi müesseseleri için stok durumunun hayati bir önemi vardır. Gerek sanayide ve gerekse ticarette esas gâye sürümdür. Sürüme göre ham veya mâmul maddelerin stoku yapılır ve talebe zamanında cevap vermeğe çalışılır. Sürümü az olan malların ihtiyaç fazlası uzun sayılan süre zarfında satışa arz edilmezse immobilizasyon meydana gelir ve disponibilitate sıkıntısına düşülür. Bu hâl ise işletmeyi atıl bırakır, ödemelerini ya-

pamaz, ihtiyaçlarını tedarik edemez. Buna mukabil, talebi karşılamak için gerekli stok yapılamazsa kârdan mahrum kalınır. Bu durum, özellikle reklâm yolu ile müşteri celbi için yüklenilen ağır masraflar yapıldığında kendini açıkça belli eder, mal satın almak için talepte bulunan müşteri aradığını buiamadığı takdirde aynı malı satan diğer firmalara müracaat edecek, yapılan masraflar rakip firmalara yarayacaktır. Bu reklâmın iyi tanzim edilememesinden dolayı doğan reklâm kaçağıdır. Türli nedenlerle müessesenin zayıflamasına ve piyasayı rakiplerine kaptırmasına sebep olur. Günümüzde reklâma yapılan masrafların satışlarla karşılanması ve umulan satış temin etmesine önem verilmektedir. Stokların kontrolu bakımından ordinatör müesseselere büyük faydalar sağlamaktadır.

30.000 çeşit maldan mürekkep bir antreponun tekmiil kontrolu her hafta ordinatörle yapılabilir; işletmenin stok durumu yakından takip edilerek zamanında gerekli kararlar alınabilir. Hafta gibi kısa bir devre zarfında yapılan stok kontrolleri ile malın satış vaziyeti hakkında bilgi edinmek müessesenin satış programını yeniden tanzim ve tadil etmekte büyük rol oynar. Modaya sıkı bir şekilde tâbi mevsimlik malların münâsip fiyatlarla elden çıkarılması veya bitmekte olan malların tedariki tam zamanında yapıp, reklâmın temin ettiği satış imkânlarından mümkün mertebe istifade edilerek «reklâm kaçağı» önlenir.

Muhasebe tekniğinde vuku bulan yeniliklerden istifade edip, müşterilerine mükemmel bir şekilde hizmet etmenin, talerine cevap vererek, ihtiyaç ve arzularını tatmin etmenin ordinatörden faydalanarak mümkün olacağına inanan muhasebe uzmanları, müşterileri durumunda bulunan müteşebbislere, haftalık satışları hakkında mufassal ve doğru bilgi verebilirler.

Muhasebe ile ilgili neticelerin, satış durumları ve istatistiklerle birlikte «hâl» denecek kadar kısa bir sürede alınabilmesi bu konura yapılan masraflardan semere alınmasına ve müteşebbisin zamanında karar vermesini mümkün kılmaktadır.

ALIM KARARLARI

Mal satın alma konusunda ordinatöre müracaat belki biraz garip görünecektir. Hâkikaten, insanın görüş ve düşüncesi ile yapılacak mübayaalar ile ordinatörün çıkardığı neticeler arasında tam bir mutabakat temini oldukça güç olmakla beraber imkânsız da değildir. Müteşebbisin aldığı kararlar ordinatörün verdiği neticelerden farklı ise, bu farkı doğuran sebebler incelenir ve gerekli değişiklik yapılarak eşitlik sağlanır. Öngörülen prensiplere göre ayarlanan makine artık istenilen neticeleri çıkaracaktır. Her hâlde insanın ve makinenin çıkardığı neticeler arasında mukayese yapıp, tam bir mutabakata varmakta fayda vardır. Böylece alınan kararların isâbeti makinece de teyid edilmesi ile anlaşılabilir.

Programlamada doğruluk kat'iyet kesbettikten sonra, yığın hâlindeki kayıtlardan makinenin çıkaracağı neticeler aynı doğruluk ve kesinlikte olacaktır.

Elektronik cihazlardan yararlanmakla edinilecek tecrübeler ilerledikçe programa yeni hususlar ilâve edilir ve verdiği neticeler daha derin ve teferriatlı olur. Muhakemeler, insanın görüş ufkundan ilerilere geçtiğinden, akla gelmeyen noktaları da hesaplarlar. Bu işlemler gayet kısa bir zaman zarfında, saniyelerle veya dakikalarla ölçülebilen bir sürede yapılmaktadır. Ayrıca önemli bir faydası da şudur ki; müteşebbis her hangi bir durum karşısında karar vermek zorunlunda kaldığı vakit uzun uzun düşünmesi ve yardımcıları ile müşaverede bulunması gerekirdi. Bu hâllerin aldığı zaman bir şüphe müteşebbisin zihnini epey bir sü-

tarafa, verilen kararın kat'iliği hakkında re meşgul eder ve başka işlerine müsait bir vâkit almasına mâni olurdu. Bu engel de bu gün elektronik beyin yardımı ile tamamen ortadan kalkmış ve müteşebise daha serbest düşünce, kararlarında tam bir vicdan ile emniyet ve isâbet imkânı sağlanmıştır.

NAKİT HAREKETLERİ

Bugün ticaret ve sanayi müesseselerinin varlıkları ne olursa olsun nakit hareketleri ve seyyâliyetin temini bakımından borç ve alacakların aynı tarihlerde birbirlerini karşılmasına önem verdikleri gerçektir. Aksi hâlde, ufak bir ayarsızlık endişeli durumlar yaratabilir. Nakit bir müessese için, insana yaşama imkânı bahşeden hava gibidir. Bir kaç dakika havasız kalmak nasıl insana kaybettiriyorsa, önemli mevcudâtı olduğu hâlde disponibilitê'den mahrum bir müessese için de yaşama imkânı kalmamış olur. Yukarıda görüldüğü gibi disponibilitê noksanlığı veya fazlalığının mahzurları vardır. Bu hâllerin mevcudiyeti görülen veya görülmeyen fakat her hâlde müessesenin zararlarını meydana getirirler. Nakit mevcudunun ancak, muayyen nisbetlerde ve muhtemel borçların karşılanması için gerekli miktarın üstünde veya altında olmaması lâzımdır. İş hacmi geniş müesseselerde nakit durumunu ayarlamak oldukça muğlâk hesap işlemlerine ve isâbetli tahminlere bağlıdır. Elle hesaplanması hâlinde zamana mütevâkîf olan trezoröri ameliyesinde, hesap kalemleri arasında her hangi bir değişiklik meseleyi yeniden yapmayı icap ettirmekte idi. Bu iş ordinatörde, bir kerre programlaştırıldıktan sonra, gayet sür'atli ve doğru olarak yapılmaktadır. Çıkarılan neticeler göre, masraflar ve satışlar muvacehesinde nakit neticeleri elde edildiği gibi masraflarda veya satışlarda değişiklikler trezoröriye tesir edeceklerinden, gereken tedbirlerin zamanında alınması için

ilgilileri de uyarır. Tatbik edilen kararlarda görülecek aksaklıkların düzelitilmesi cihetine gidilir.

HESAP DURUMLARI

Muhasebeciliği meslek ittihâz ederek serbest çalışan kimselerin müşterileri olan firma sahibi müteşebbislerle sıkı temasta olmaları pek kolay değildir. Bununla beraber, müşterilerinin durumlarını ilgili kayıtlardan öğrenip takip etmek mümkündür. Teferrüatlı bilânço kalemleri ile kâr ve zarar hesaplarının dökümü ördinatöre kaydedilerek geçen yıllarla câri devrenin mukayesesi yapılabilir. Böylece her «durum» çıkarılışında mukayeseli olarak, işletme sermayesi, net randıman, maliyet masrafları, stokların devir sür'ati, müşterilere açılan kredi miktarı ve benzerlerinin tahlili ve incelenmesi yapılır neticeler değerlendirilir. Geçen yıllarla mukayese etmek imkânı müteşebbise işletmenin bünyesindeki gelişmeler hakkında görüş kazandırdığı gibi, alınmış olan kararların ne istikâmette geliştiğini de açıkça gösterir. Şahsi düşüncelerden tamamen arınmış gerçekler hoşla gitmese dâhi gereken tedbirleri almak müessese için hayati öneme sahiptir.

MASRAFLARIN DÖKÜMÜ

Muhasebede makineleşme ve özellikle elektronik cihâzlardan faydalanma hesaplarında derine inilmesini mümkün kılmaktadır. Bu arada, masraf kalemlerinde sebep-netice münasebetleri, masraf hesaplarının birbirleri ile mukayesesi geçen yıllara nazaran artış ve eksilişler iyice tetkik edilip nedenleri açıklanmaktadır. Örneğin muhtelif arabalar için aynı karakteristikler olsa, araba başına masraf, yapılan mesafe, şöförlerin çalıştıkları saat miktarı ve saat başın ödenen ücret gibi hususlar mukayese edilip her arabanın müesseseye sağladığı fayda hesap-

lanabilmekte ve diğerleri ile mukayese edilebilmektedir. Bu hesapları yaparak muayyen bir arabanın günlük, kilometre başına, saat başına, mamûl parça başına masrafı elde edilebilir.

Oldukça muğlak bir durum arzden inşaat işlerinde de masraf kalemlerinin yukarıda görüldüğü gibi incelemeleri yapılmaktadır. Kullanılan vasıtaların, masraf döküm cedvellerinden çıkarılan her vasitanın yapmış olduğu masraflar ilk cedvelde toplanır. Vasıtalara ait masraf kalemleri; benzin, yağ, yedek parça, umumi masraflardan düşen pay ve benzerlerinden teşekkül eder. Bu cedvelde ayrıca; saat, kilometre, gün, satılan mamûl birimine, isâbet eden masraflar gösterilir. İkinci bir cedvelde vasıtalar için yapılan masraflar döküm edilmiştir. Her vasıtaya ait masraflar, hizmet girdiğinden beri alınır, bu suretle her vasıtaya yapılan masraf yekûnu benzerleri ile mukayese edilerek incelenir. Şöyleki; birinci cedvelde o devreye ait masraflar tesbit edildiği hâlde, ikincisinde bu bütün kullanılan süresine teşmil edilmiştir. Mukayeselerin yardımı ile, vasıtaların verimliliği, dayanıklılığı, masraflarını karşılayıp karşılamadıkları gözönünde tutularak, ileride satın alınacak vasıtalar için verilecek kararlarda isâbet temin edilir. Masrafların istenildiği kadar dökümü, tahlili ve mukayesesi yapılması müsmir olup olmadıkları hususunda müteşebbise bilgi verdiği gibi derhâl alınması gereken tedbirlerle, ileride vereceği kararlara sağlam bir mesnet teşkil eder.

BÜTÇEDE TASHİHLER

Mevsimlik çalışan işletmelerde mukayese, geçen yıl aynı aylara tekabül eden devreler itibâriyle yapılır. Mevsimlik çalışma bahis konusu olmayan işletmeler de dâhi muhtelif yılların aynı aylara ait hesaplarının karşılaştırılması doğru bir mukayese imkânı verir. Buna rağmen

men, özellikle dinî bayramlarımızın her sene iki hafta kadar evvel gelmesi, bayramların etkilediği malların satışlarında devre itibâriyle önemli bir farklılık yaratılabileceğinden mukayesede dikkate alınmalıdır. Ayrıca, anormal hallerin mevcudiyeti yapılacak mukayeselerde beklenilmeyen sonuçlar verebilir. Bu itibârla, alınan sonuçları ele alınan devredeki olaylara göre de değerlendirmelidir. Cârî devre zarfında meydana gelen olaylar karşısında bütçede gerekli tashihler yapılabilir; masraf tahminleri arttırılır, eksiltilir, tamamen kaldırılır, yeniden ilâve edilir veya kalemler arasında münakale yapılır. Genel toplama tesir etmeyen değişiklikler müessesenin masrafları bakımından bir külfete müncer olmasa da, bilhassa genel bütçede masrafların yükselmesi hâlinde, bunların karşılanması incelenir. Yeni masraflar kârlı neticeler doğurduğu takdirde faydalıdır. Ancak ham madde fiyatlarının, işçiliklerin, kiranın ve benzerlerinde meydana gelecek fiyat farkı için aynı düşünce vârid olamaz; Mâliyeteye bindirildiklerinde sürümü, bünyede massedildiklerinde kârı düşürürler. Devre sonu neticelerine önemli miktarda tesir edecek masraf artmalarına mümkün merete çâre aranmakla beraber beklenmeyen durumların hesaplarda evvelki devrelere nisbetle yarattığı farklar ordinatör tarafından gösterilir. Bundan başka, ordinatör, geçen devre zarfında yapıp fakat cârî devreye ait olan masrafları ve cârî devrede ödenen gelecek devrelere ait masrafları da bir nev'î reeskont yaparak ait oldukları devrelere intikâl ettirmektedir. Sâbit masrafların gelişimi muayyen bir tarihte tesbit edilip, aynı tempo içinde devre sonuna kadar ne mikdar masraf yapılabileceği ve geçen devredeki masrafların geri kalan süre zarfındaki temposu hesaplanıp devre sonunda çıkması lâzım gelen mikdarı da ordinatörde çıkarmak mümkündür. Masraflar geçen senenin aynı devresine nisbetle artmış bu-

lunuyorsa, ordinatör bu artışı devre sonuna kadar yapılacak masraflara da tatbik etmektedir.

Bu suretle, bütçe kontrolunda fiyat değişikliklerinin yaratacağı sürprizlerden sakınılmaktadır.

MUHASEBE MÜTEHASSISI ve ORDİNATÖRÜN BEDELİ

Bahsettiği faydalarından bir kısmı zikredilen elketronik cihazların (ordinatör/computer/elektronik beyin) yapıtları işe göre bedellerinin de incelenmesi yerinde olur. Fiyatlarının ucuzluğu veya pahalılığı, müesse bünyesinde yaptıkları işe ve için önemine bağlıdır. Günde bir kaç yüz metre mesafe giden bir kimseye otomobil nasıl fuzulî ise, işletmeleri mütevâzî bir seviyede olan şahısların da nisbetsiz masraflar karşılığında ordinatör satınalıp, ondan faydalanmak istemeleri o derece lükstür. Aynı zamanda ordinatörü sevk ve idare ile muhasebe tekniğinin mezc edilmesi olarak kabul etmek gerekir. Bunun için, ilk önce işletmenin vüs'ati ve mâlî bünyesinin portesi ve takati göz önünde tutulmalıdır. Büyük meblağlar ve miktarlarla çalışan ve yüzlerce binlerce işçi çalıştıran bir müessesenin yığın hâlindeki muğlak işlerini sür'atle, doğrulukla ve her istenildiğinde yapmak imkânlarını elde etmesi ve müessesenin devamı için faydalı ve zarurî kararları, doğru bilgilerin yardımı ile alınmasına medar olacak şekilde teşkilâtlanmış ve makineleşmiş olması şarttır.

Müteşebbis her hangi bir işe girişirken, sonucun firmasına kârlı olacağını düşünür ve hesaplarını bu yolda yapar, tedbirlerini alır. Kârın meydana gelmesi için mâliyet ve genel masrafların elde edilen gayrı sâfî kârın altında olması lâzımdır. Mâmuller için mâliyetten fazla bir satış fiyatının tesbiti ve bu fiyatlarla satış imkânlarının mevcudiyeti, meydana gelen brutto kâr'ın ise genel mas-

rafları geçmemesi işletmenin kârlı olduğunu gösterir. Her sanayi ve ticaret müessesesinin gâyesi mâliyet masraflarının üstünde bir «kazanç-kıymet fazlası» temin etmek olduğuna göre umulan kârın tahakkuku nisbetinde müteşebbis isâbetli ve doğru kararlar vermiş olur. Alınan kararlarda isâbet, mesnek olarak alınan bilgilerin doğru olması ve zamanında alınmasına bağlıdır. Bilgilerin kıymetlendirilmesi müteşebbise kararları için önemli malzeme temin eder. Mâmullerini geniş ölçüde piyasaya süren büyük müesseselerin bu işler için ordinatör'den yararlanması önemli faydalar sağlar. Bir taraftan, tesbit edilmiş programa göre bilgileri kıymetlendiren, diğer taraftan olayları muhasebelendirip hesap neticelerini sür'atle çıkaran ordinatörde sevk ve idare ile muhasebenin mcezedildiği görülmektedir.

Yeni bir buluş olması, gördüğü hizmetle fazlası ile karşılarsa dâhî, pahalılığı gözönünde tutulursa, muhtelif seviyedeki muhasebeci ve muhasebe uzmanları mucavehesinde ordinatör'ün yerini tâyin etmek pek kolay değildir.

Ordinatör yardımcı personeli ile beraber kiralana bilirdiği gibi kullanacak müessesenin ihtiyaçlarına uygun olarak ve mâli imkânlarının müsaadesiyle satın alınabilir. Serbest meslek hâlinde çalışan muhasebe uzmanları ve muhasebeciler için bir ortaklık hâlinde çalışılması ve kararlaştırılacak şekilde ordinatör satın alınması veya kiralınması, böylece geniş bir müşteri kitlesinin ihtiyaçlarını karşılayıp, yapılan masrafları fazlası ile karşılamak mümkündür. İş hacimleri nisbeten mahdut bir durum arzeden veya kira ve satın almayı uygun görmeyen müesseseler işlerini muhasebelerini bu sahada ihtisas kazanmış müesseselere emniyetle tevdi etmektedirler. Ordinatöre verilecek bilgilerin hazırlanması müşteri-firmada hazır-

lanır ve cihâzın bulunduğu müesseseye işlenmek üzere gönderilir. Neticeler telefonla kısa bir müddet sonra alınabilir, basılı hâlde gelmesi ile de teyit edilmiş olur. Makine tarafından tesbit edilen hataların derhâl düzeltilip kayıtlara intikâl ettirilmesi, müteakip neticelerin sıhhati bakımından önemlidir. Aksi hâlde, büyük meblağlar karşılığı, faydalanmak istenilen cihâzlar masraf kapısı olurlar.

Görüldüğü gibi, ordinatörden faydalanmak üzere kiralınması veya satın alınması ilgililerin iş hacmi ve mâli durumlarına bağlıdır. Bununla beraber, her hâlde, ordinatör, muhasebeyi meslek edinmiş şahısların er veya geç yararlanacakları bir cihâzdır.

Yapılan masrafların işletmeye kârlılık temin ettiği nisbette lüzumlu olduğu itibâre alınırsa, ordinatör gibi yüksek değerli cihâzların bir müessese için pahalı olup olmadığı, yararlanılarak, alınan sonuçlardan belli olur. Kullanılmasına karar verilmeden evvel, müessese bakımından bütün hususların iyice incelenmesi yapılacak masraf ve umulan istifâdenin ne olabileceği hesaplandıktan sonra kiralama ve satınalma şekilleri üzerinde neticeye varılmalıdır.

Gördükleri hizmetin kalitesine uygun olarak, işlerinde ordinatör kullanan muhasebe uzmanlarının müşterilerinden talep edecekleri ücret tabiatı ile yüksek olacaktır. Görülen iş mukabili ödenen ücret eskiye nisbeten yüksek dâhi olsa mevcut farkı, kalitedeki mükemmeliği gözönünde tutan, firma sahipleri, ödemekten çekinmeyeceklerdir. Buna mukâbil, ordinatörün yapacağı hizmetler, evvelce alışlagelmiş usullerle çıkarılan neticeler için ödenenlerden yüksek fiyatlı olmayacak, zirâ sonuçların sür'atle ve doğrulukla alınması, görünüştaki fiyat farkını fazlası ile kapatacaktır.

Ordinatör satınalmak durumunda bu-

lunan büyük müesseselerde temin edilen faydalar, tecrübelerle doğrulanmaktadır.

MUHASEBE MÜTEHASSISININ SORUMLULUĞU

Elektronik cihazların kullanılmasında her ne kadar beşerî çalışma asgariye doğru iniyorsa da, makinelerin işleminde titizlik ve dikkat gösterilmesi lüzumu vardır. İşlenen olayların yığın hâlinde olması ve insan kudretini aşması işlerin makinelere intikâl ettirilmesi zorunluğunu doğurmuşsa da makineleri insanın kumandasından dışarı çıkarmamıştır.

Muhasebeciler ve muhasebe uzmanları, işlerin tedvir ettikleri firmaların bünyelerini, çalışma tarzlarını iyice bilirler, ünsiyet peydah etmişlerdir. Bu itibarla, ordinatorlerin kullanılmasında, her işletmenin bünyesine ve çalışma konusuna uygun ve ihtiyaçlarına cevap veren bir programın tertiplenmesi gerekir. Ordinatorün bahsettiği imkânlardan tamamiyle faydalanmak suretile verimi arttırılmış olur. Muhasebede yeni bir çığır açan ordinatorün ilk kullanıcıları, muhakkak istikbâldeki muhasebecilerce ileri görüşlü öncüler olarak kabul edileceklerdir. Eski sistemi bilenler, yenilikleri biraz yadırgasalar dâhi, tecrübelerinin yardımı ile yeni sistemde de görüşlerinden faydalanmak yerinde olacaktır. Muhasebe, sadece muhasebecinin veya muhasebe mütehassısının işi olmakla kalmıyor, fakat aynı zamanda matematikçi ve fizikçinin de iştirâkini gerektiriyor.

Elektronik cihazlardan faydalanmada, bilhassa bankaların önde geldikleri görülmektedir. Esas itibâriyle para hareketleri muamelelerinin konusunu teşkil eden bu müesseseler, makineleşmeğe büyük önem verip, evvelâ mukayyit muhasebe makinelerini çalışmalarında tatbik etmişler ve nisbeten kısa bir süreden be-

ri de elektronik cihazlardan faydalanma sahasında önemli adımlar atmışlardır.

Bankaların teknikteki buluşları ya-kından takip ederek bünyelerini kuvvetlendirmelerini müşterilerine baha biçilmez hizmetlerde bulunmalarını sağlamıştır. Bu daha ziyâde, bankaların kendilerini emniyet altına almadaki tedbirlere büyük bir yardımcı olmuştur. Neticelerin çabuk ve doğru olarak alınması bir tarafa, müşterileri nazarında elektronik cihazlardan faydalanma bankanın itibârını yükseltici bir durum yaratacağından propaganda ve reklâmlardaki rolü de büyüktür. Bankaların ilerleyen teknikten ne derece faydalandığını açıklayan bir belge olarak müşterilerine, günlük hesap kstrelerini muntazam, temiz ve yanlışsız arzetmeleri, her hâlde, yüklü reklâm masraflarından beklenen rağbeti ve bağlılığı fazlası ile temin edecektir.

Elektronik cihazların tâtbiki, muhasebede devrim meydana getirmiş olduğu cihetle, faydalanacak muhasebeci ve muhasebe mütehassıslarının gerekli bilgilerle mücehhez olmaları ve muhasebedeki yenilikleri benimsemeleri icâb eder. Her hangi bir mesele vazedildiğinde, ilk önce muhasebelenecek olayların illiyet rabıcalarını iyice tesbit edip, sevk ve idâre-ye ait tâtbikî araştırmalara tevessül edilmelidir. İlliyet rabıcalarının bilinmesinde de ordinatorden faydalanılmaktadır. Bu cihazlardan hakkiyle faydalanmak için, evvelâ bu konuda yetişmiş elemanların mevcudiyeti gerektir. Bunun için de, muhasebecilikte ihtisâs derecesinde ilerlemiş olmağa lüzum yoktur. Bu bilgi, çalışmalar ilerledikçe elde edilebilir. Diğer taraftan, ordinator programcılığı, bu sahada mütehassıs şahıs bakımından bir teknik olup, muhasebe mütehassısı için mutlâka programcılıkta ihtisâs yapmak da şart değildir.

Bununla beraber, çalışmalar bir mu-

hasebe mütehasşısının emri altında yapılacağından, disiplin ve otorite temini gâyesi ile kayıtları tanzim ve ekibi idare kudretine sahip olmalıdır. Ayrıca, bir merkezde toplanacak kayıtlar, muhasebe mütehasşılarınca önceden tesbit edilen sistem dahilinde makineye verileceğinden ordinatörden edinmesi mümkün olan istifâdelerin muhasebe mütehasşısı tarafından iyice bilinmesi ve neticelerin gecikmeden kontrol edilmesi gerekir.

Ordinatörün muhasebeye tatbikâtı ile muhasebecilere yeni bir çıkış ve düşünme ufku açılmıştır. Yeni fikirler işlenerek meslekdaşların bilgilerine sunulup, müzakere ve münakaşa edildikçe yeni imkânlar doğacaktır. Bugünkü durumun gelişmesi muhasebe mütehasşılarının inceleme ve gayretlerine bağlıdır.

Makinelerin, bu arada bilhassa ordi-

natörün muhasebeye girmesi karşısında, artık muhasebecilere ihtiyâç kalmadığı ileri sürülemeyeceği gibi, gelecekteki ilerlemeler, daima muhasebecilerin çalışmaları ile mümkün olacaktır. Bu düşünce ile ordinatörün muhasebeciliği ortadan kaldırması değil, fakat muhasebecinin onu hâkimiyeti ve kontrolü altına alarak faydalanmasının mâkul ve beklenen bir netice olduğu kesinlikle söylenebilir. Bugünden farklı olduğu gibi yarın da bugünden ileri bir seviyede gelişmiş olacaktır. Gelişmeyi önlemek mümkün değildir; ancak, gelişmelerden yararlanarak hükmetmek, her mesleğin yapmak zorunda olduğu bir vazifedir. Teknikteki ilerlemeleri bir rakip olarak kabul etmeyip, daha fazla istifâde imkânları aramak ve gelişmeleri için çalışmak her muhasebeci veya muhasebe mütehasşısına düşen bir meslek borcudur.

Ayın Ekonomik Olayları

Faruk ÇEHRELİ

İZMİR ENTERNASYONAL FUARI TİCARET BAKANİ SAYIN AHMET TÜRKER'İN EKONOMİMİZİN PROB- LEMLERİ HAKKINDA KONUŞMASI VE YORUMU

20/8/1968 günü Sayın Ticaret Bakanı Ahmet Türker'in konuşması ile açıldı.

42 yabancı ve 175 yerli firmanın iştirak ettiği İzmir Enternasyonal fuarı millî ekonomimizde ehemmiyetli bir yer işgal etmektedir.

Hergün biraz daha önemli hale gelen İzmir Enternasyonal fuarı; ilk defa Atatürk'ün emri ile (Dokuz Eylül Yerli Mallar Sergisi) olarak kurulmuştur. 1927 - 1928 yıllarında İzmir Sanatlar okulunda yerli mallar sergisi olarak devam etti. 1929 yılında açılan sergi yapılan değişikliklerle bugünkü fuarın nüvesi olmuştur.

29. Mayıs. 1933 günü şimdiki Efes Otelinin bulunduğu 32 bin metre karelik sahada temeli atılmış bulunan (Dokuz Ey

lül Panayırı)'nın açılışı Maraşal Fevzi Çakmak tarafından yapılarak ilk modern bir fuar Türkiyede faaliyete geçmiştir.

14. Mayıs. 1936 tarihinde İzmir Şehir Meclisi bir karar alarak şimdiki 460 bin metre karelik sahayı fuar yeri olarak değiştirmiştir.

20 Ağustos 1936 tarihinde merkezi pariste bulunan «Union Des Foires Internationales» Beynelmilel fuarlar Birliğine üye olunarak İzmir Fuarı beynelmilellik vasfını kazanmıştır.

Uluslar arası İzmir Fuarının diğer bir karakteristiği; yapılan açılış konuşmalarının hükümetlerin ekonomik faaliyetleri - nin açıklanmasına ilerde tutulacak yolun belirtilmesine yapılacak değişikliklerin izah edilmesine vesile sayılmasıdır. Bu usulun bir örf ve adet olarak benimsendiğini görmekteyiz.

Bu bakımdan aşağıda özetini okuyacağınız Ticaret Bakanı Sayın Ahmet Türker'in konuşması hükümetimizin takip e-

deceği ekonomik faaliyetler bakımından büyük önem taşır.

«İzmir Beynelmillel Fuarı Türkiye'nin ekonomik hayatında ve pek çok devletler tarafından tertiplenmekte olan beynelmillel fuarlar arasında büyük önemi ve yeri olan fuarımızdır. Böylesine önemli fuarımızın açılışında genel ekonomik sorunlarımıza ve özellikle iç ve dış ticaret politikamızdaki gelişmelere temas etmek iş âleminin beklediği bir gelenek olmuştur.

Bu geleneğe uymak suretiyle kalkınma politikamızın ayrılmaz bir kesimini teşkil eden iç ve dış ticaret politikamızın temel ilkelerinden, bu ilkelerin gerçekleştirmesindeki çabalarımızdan ve sağladığımız neticelerden kısaca bahsetmek istiyorum.

1968 yılının Türk ekonomisinde özel bir yeri olacaktır. Bu yıl ikinci beş yıllık plânın ilk tatbikat yılıdır. İkinci beş yıllık plân birinci beş yıllığa nisbetle daha geniş hedeflere daha çabuk varmayı, daha çok yatırımla daha büyük işleri başarmayı bizden istemektedir.

Felsefesini ve desteğini halkta bulan, halkla elele bir idare anlayışı, kalkınma plânında da karma ekonomi adıyla yerini almış bulunuyor.

Bir tarafta, halkın ve özel sektörün ekonomiye kattığı güç, diğer tarafta devletin öncülüğü ve devletin bu maksatlar için kaynaklarından ayırdığı imkânlar, hükümetimizin getirdiği teşvik tedbirler, kalkınmanın derpiş ettiği hedeflere, başarı ile ulaşmamıza yetecektir.

FIAT İSTİKRARI

Ekonominin her sektöründe dengeli bir kalkınmanın sağlanmasında fiat istikrarı önemli bir unsurdur. Hükümet olarak bu konuda büyük bir hassasiyet göstermekteyiz.

İç piyasalardaki çok yönlü gelişmeyi temin için, gerek müstahsil, gerek tüccar ve esnaf kuruluşlarının teşkilâtlanması -nı sağlamak, bunların kredi ihtiyaçlarını karşılamak hususunda büyük mesafeler katedilmiştir. Destekleme alımları suretiyle muhtelif ziraî mahsullerimizde iç ve dış pazarda değerlendirme yönünden, fiyat emniyet ve istikrarı da önemli kazançlarımız olmuştur.

Müstahsilleri teşkilâtlı hale getirebildiğimiz yeni sahalara da destekleme alımlarını getirmenin lüzumuna ve çok yönlü faydasına inanıyoruz.

Emniyetli, müstakar ve piyasa düzeninin isthsali teşvikte büyük payı olduğuna inanıyoruz. Böylesine gelişen istihsalın dış pazarda ihracat gelişmesine ve kalkınmaya büyük katkıları olacaktır.

Yalnız iç piyasaya dönük olmaktan sür'atle kurtulmak zorundayız. Hükümet olarak, özellikle 1968 yılı programında ve bu programın uygulanmasına dair karar name, ekonomimizin her sektörü için getirilmiş teşvik unsurlarının İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı hedeflerine ulaşma yönünden bir dönüm noktası teşkil ettiğini kabul etmemiz lâzımdır.

YATIRIM İNDİRİMLERİNDEKİ YENİ NİSBETLER

Bu esaslar içinde sektörlerin inkişafına yardımcı gelişme fonlarının kuruluşunu, yatırım indirimlerindeki yeni nisbetleri ve gümrük vergilerinde sağlanan indirimleri Türk ekonomisinin bünye değiştirmesindeki sür'at yönünden değerlendirmek gerekir.

Yatırımlar için kabul edilmiş esaslar için, ithalat ikamesi ve ihracata getirici ek katkı, kalkınma için gerekli kaynakların sağlanması ve dar boğazlardan sür'atle kurtulmamız mânâsıdır.

Ekonominin istisnâî nitelikte ve dış

yardımlardan arınmış bir düzeye ulaştırılması için gösterilen bu çabalar aynı zamanda hükümetimizin ihracat politika - sının temel hedefini teşkil ediyor.

ORTAK PAZARLA İLİŞKİLERİMİZ

Ortak Pazarla olan ilişkilerimizin daha ileri bir kademeye ulaşmasıyla alâkaları çalışmalarına devam edilmektedir.

Yeni pazarlar kazanma yolundaki çabalarımızın da dost ve kardeş Arap ülkeleriyle Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği Teşkilâtı içinde dostlarımız İran ve Pakistan bakımından pek olumlu bir sayfaya girmiş olduğunu görmekten bahtiyarlık duyuyoruz.

Yeni pazar kazanma yolundaki gayretlerimiz ümit verici bir gelecek vaat etmektedir.

Bütün bu güzel sonuçlara rağmen ihracatta beklenilenden henüz uzak bulunduğumuzu ilâve etmek isterim.

Gelişmiş ülkelerin dış yardım politikalarındaki son gelişmeler, Türkiye bakımından gayretlerimizi daha çok ihracata yöneltmeyi zarurî kılmaktadır. Değerli Türk müteşebbislerinin her zaman güvendiğimiz gayretlerinin bu istikamette, daha büyük katkıları olacağına, esasen ihracat davamızın herkesce benimsenen bir millî dava olduğuna inanıyorum.

İŞ ADAMLARIMIZIN YENİ GÖRÜŞÜ

İş âlemi tek başına değişemez. Bu değişimde halk ve hükümet elele olmalıdır. Son yıllarda ihraç malları listesine pek çok yeni mal eklenmiştir. Bu gelişme Türk iş adamlarının yeni bir görüşü ve yeni bir hamlesi kabul edilmelidir. Fakat bu kâfi değildir. İmkânlar ve rakamlar ortadadır.

Bu mülâhaza ile sözlerimi bir ihracat seferberliğinin lüzumuna ve özel sektörümüzün gayretlerine getirmek istiyorum. Özel sektöre, sıkı bir işbirliği ve âhenkli bir ekonomi anlayışı içinde her zaman yardımcı olacağımız bilinmelidir.

İhracatla ilişkili olarak ithalat sektöründeki politikamız kalkınma plânı hedeflerine uygun hacimde yürütülmektedir.

İTHALÂTİMİZ

İthalâtımız bugünkü durumda, plân hedeflerine uygun bir ithalât hacmi içinde seyretmektedir.

İthalât sektöründe, bütün gelişme hâlindeki ülkelere mahsus problemlere rağmen, emniyet açıklık ve istikrar ilkelerine uygun bir politika izlenmektedir. Bu cümleden olarak plân ilkelerine uygun şekilde liberasyon tatbikatımız devamlı artışla bugün % 40 nisbetine ulaşmış bulunmaktadır.

Bu nisbeti düşürmemeğe, hattâ plân ilkelerine uygun şekilde artırmağa azimliyiz. 1968 yılında, liberasyon listelerini yıllık olarak uygulamaya karar vermiş olmamız bu sahadaki istikrar anlayışımızın ifa desidir. İzmir fuar rejiminde bu yıl geçmiş yıllardan ayrı şekilde tatbikat değişikliği yapılmıştır.

Bununla, Fuarın Türk ekonomisindeki yerinde ve bölge için olan öneminde bir değişiklik olmayacaktır. Bizim bu sahadaki gayretlerimiz dış ticaret rejimimizde umumiyet ve eşitliği korumak ve farklı bir tatbikatın rejime intibakını sağlamak olmuştur.»

Sayın Bakanın konuşmasında temas ettiği konuları şöyle sıralayabiliriz:

I — Fiat istikrarını temin etmek için çalışmalar yapmak.

a) Tüccar, Müstahsil ve esnaf kuruluşlarını teşkilâtlandırmak,

b) Destekleme alımları yaparak mahsüllerimizi iç ve dış piyasada değerlendirmek ve fiyat istikrarını sağlamak.

c) Teşkilatlanmış müstahsil esnaf, ve tüccarın kredi ihtiyacını karşılamak,

II — İş piyasaya dönük olmaktan kurtulmak ve ihracatı artırmak için çalışmalar yapmak.

a) Sektörlerin inkişafına yardımcı gelişme fonları kurmak.

b) Yatırım indirimlerinde ihracatı teşvik edici yeni nisbetler tesbit etmek

c) Gümrük vergilerinde bu amaçla indirimler yapmak.

Alınacak bu tedbirlerle millî ekonomimizde bünye değişikliğini sağlayarak ihracata dönük hale gelmek.

d) Bilhassa sanayiî mamülleri ihracatına önem vermek.

Sanayiî mamülleri ihracatında arzulan hedefin altında olduğumuzu kabul ederek alışılmış ihraç pazarlarını geliştirme yanında yeni pazarlar teminine çalışmak. AET ve Arap ülkeleri ile iş birliğini artırmak.

III — İhracat seferberliğini gerçekleştirmek.

IV — Ekonomimizi istisnai nitelikteki dış yardımlardan arınmış hale getirmek.

V — İthalatımızı plân hedefine uygun şekilde geliştirmek.

Emniyet, açıklık ve istikrar ilkelerine uygun bir politika izlemeye devam ederek liberasyon listelerini bu gün ulaştığımız yüzde kırkın üstüne çıkarmak.

VI — Özel sektörle sıkı bir iş birliği kurmak ve ahenkli bir ekonomi anlayışı içinde özel sektöre yardımcı olmak.

VII — Dış ticaret bilançomuzu dengeli hale gelmesi için güçlü bir özel sektör varlığını temin etmek.

İkinci yazımızda alınan tedbirlerin

muvaffakiyet derecesi ve alınması lâzım gelen kararlar üzerinde duracağız.

OECD'NİN TÜRKİYE'NİN İKTİSADİ DURUMU HAKKINDA RAPORU

Millî ekonomimizin içinde bulunduğu vaziyeti göstermek bakımından tarafsız bir gözlemcinin mütalası niteliğinde gördüğümüz rapor aşağıdadır.

Millî ekonomimizin gelişme hızı, artış gösteren sektörler, tüketimin inkişafı, malî politikamız, kredi politikasının seyri, ithalat ve ihracatımız, fiyatlarda görülen artma raporda yer almış bulunmak-tadır.

1967 yılı içinde Türk ekonomisi hızlı bir büyüme kaydetmiş ve ülkenin gayri safi millî hasılası % 6,5 oranında artmıştı. Aynı yıl içinde yatırım faaliyetleri de canlılık kazanmış, ancak bu artış 1966 yılına kıyasla daha az oranda olmuştu. Özel tüketim faaliyetlerinde de artış olmuş, üretimde ise artış sağlanan sektörler sanayi sektörü ile tarım dışında kalan diğer sektörler olmuştu. 1968 yılı için yapılan tahminler ise sanai üretimde gene artış olacağını ve tarımsal üretimin de bu yıl istenen hedeflere ulaşacağını göstermektedir. Diğer taraftan bu yıla ait program gerek özel sektörde gerek kamu sektöründe önemli miktarda yatırım artışını ön görmektedir.

Geçen yıl Orta - Doğu'da patlak veren buhran sebebiyle, para politikasının ve malî politikanın güç şartlar altında yürütülmesi gerekmişti. Bu yıl ise vergi gelirlerinde tatmin edici artışlar beklenmektedir. Kredi politikasında elastikiyet korunmuş ve aşırı kredi yaratılmasından kaçınılmıştır. Dış ekonomik ilişkiler bakımından ele alındığında, geçen yıl önceki tahminlere rağmen ithalat artmamıştı. Buna karşılık ihracat tahminlere uygun şekilde %7 oranında artmıştı. İşçilerin gönderdikleri döviz miktarı ile turizm gelirleri ise hayal kırıklığına yol açmıştı. Bu

yıl ihracatta gene % 7 oranında bir artış olacağı tahmin edilmektedir. Döviz gelirleri ile yabancı ülkelerde çalışan Türk işçilerinin gönderecekleri döviz miktarı hakkında ise kesin tahminler yapılamamaktadır. Bu yıl içinde ithalatı finanse etmek için sağlanacak yardım miktarı ise geçen yıla kıyasla daha düşük bir seviyede kalacaktır. Bunun sonucu olarak ödemeler dengesi durumu bazı güçlükler arz edecektir.

BUGÜNKÜ DURUM

Türk ekonomisi 1966 yılında % 10,1 oranında büyüme kaydetmiş ve bu oran 1967 yılında % 6,6'ya düşmekle beraber ekonomideki büyüme devam etmişti. Halen mevcut işaretler 1968 yılı içinde de üretimde önemli miktarda artış olacağını göstermektedir. 1967 yılında sanayideki toplam büyüme oranı % 12,5 oranını bulmuştu. Külçe çelik üretimi % 18, elektrik, %13, çimento üretimi ise %10 oranında artış kaydetmişti. Diğer taraftan geçen yıl içinde Türk iç piyasasına yeni mamüller sürülmüş ve montaj sanayii tarafından tamamlanan kamyon ve traktör miktarı artmıştı.

Gene geçen yıl içinde tarım üretimi bir önceki yıla kıyasla %1,5 oranında bir artış kaydetmişti ve bu uzun yıllardır kırılan bir rekoru gösteriyordu. Bu yıl tarım üretiminin gene tatmin edici bir seviyeye ulaşacağı tahmin edilmekte ve bazı ürün çeşitleri alanında rekor kırılacağına muhakkak nazarı ile bakılmaktadır. Tarım sektöründe üretim artışına iyi hava şartları kadar modern makina ve cihazların ve sun'i gübrenin kullanılması da yol açmaktadır. 1962 yılında Türkiye'de faaliyet halinde olan 44,000 traktör vardı. Bu yıl bu miktarın 53000 üniteyi geçeceği tahmin edilmektedir. Diğer taraftan geçen yıl içinde Türk köylüsü 1,5 milyon ton sun'i gübre kullanmıştır. Bu yıl bu miktarın 2,5 milyon ton seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

İlk bakışta miktarları küçümsemek mümkündür. Ancak unutulmamalıdır ki bu miktar 1960'ların başlangıcında yılda 100,000 tonu geçmemekteydi. Diğer taraftan geçen yıl içinde 275.000 hektarlık araziye yeni cins bir buğday ekilmiş ve bu sayede buğday üretiminde önemli bir artış kaydedilmişti. Aynı denemenin bu yıl daha geniş bir sahada yapılacağı bilinmektedir. Pamuk üretimi ise devamlı bir artış kaydetmektedir. Geçen yıl tütün üretimi bir önceki yıla kıyasla %17 oranında bir artış kaydetmişti. Ancak tütün mahsulünde mevcut stokların tüketilmesi ve daha iyi kaliteli tütün ekimi problemleri ciddiyetini muhafaza etmektedir. Şeker pancarı üretimi geçen yıl olduğu gibi bu yıl içinde de ülkenin ihtiyaçlarına yetecek seviyeyi bulacağına benzemektedir. Geçen yıl içinde sulu ziraat yapılan araziye 90.000 hektar daha ilâve edilmişti. Bu yıl bu miktarın 110,000 hektara yükseleceği tahmin edilmektedir.

Geçen yıl yatırım faaliyetleri program hedeflerine ulaşamamış, özel sektör yatırımları % 9, kamu sektörü yatırımları ise %5 oranında kalmıştı. 1966 yılında özel sektör yatırımları %22, kamu sektör yatırımları ise % 17,5 oranında artış sağlamış bulunmaktaydı. Bu yıl yatırım faaliyetlerinde daha mütevazı bir artış beklenmektedir. Özel sektörün karşılaştığı ithalat ve kredi güçlükleri, bu sektörde yatırım faaliyetlerinin istenen seviyede gerçekleşmesini önlemektedir. Buna karşılık genel olarak ele alındığında, Türkiye'de çeşitli sahalarda yatırım faaliyetlerinin bir hayli canlılık kazandığı görülmektedir. Çimento, kâğıt, sun'i gübre, otomobil montajı, kauçuk mamüller, sentetik tekstil maddeleri ve elektrik eşyaları gibi.

Diğer taraftan özel sektörün son yıllarda geleneksel tüketim malları sahaları dışında kalan bazı mamulleri üretmeğe başladığı görülmektedir.

Fiyatlar, 1967 yılında baskı altında bu

lunuyordu. Özellikle tüketim malları fiyatları bu durumdaydı. Ancak hükümet müdahalesi üzerine mamul maddeler fiyatlarında bazı indirimler sağlanabilmişti. 1967 yılının Aralık ayında toptan eşya fiyatları bir önceki yıla kıyasla % 6,2 oranında bir artış göstermekteydi. Sanayide kullanılan ham maddelerin fiyatları % 4,2 yarı mamul maddelerin fiyatları ise %10,5 oranında artmış bulunuyordu. Bu fiyat artışlarına iktisadî devlet teşekkülleri tarafından imâl edilen malların veya satılan malların fiyatlarında meydana gelen artışlar sebep olmuştu. Diğer taraftan Kıbrıs buhranı sırasında spekülasyon amacı ile yapılan alış verişler de fiyat artışlarında önemli rol oynamıştı.

1968 yılının ilk beş aylık dönemine ait verilere göre, fiyatlar normal mevsim değişikliklere uğramışlardır. Buna karşılık ithalâtтан alınan verginin oranı yüzde 10'dan yüzde 15'e çıkarıldığı için, bu yıl ithalât fiyatlarının yükseleceği muhakkak gibidir. Diğer taraftan ücretler alanın da baskılar şiddetlendirilmektedir ve şaniyi bazı kollarında sağlanan ücret artışları neticede fiyatları etkileyecektir.

Geçen yıl içinde ihracat yüzde 7 oranında bir artış kaydetmişti. Eğer 1967 Eylülü ile 1968 mart ayı arasındaki ihracat mevsimi göz önünde bulundurulacak olursa ihracat geçen yıl içinde yüzde 13 oranında artış kaydetmiştir de denebilir. İhracatta sağlanan bu artışta en büyük rol, tarım ürünleri ve özellikle pamuklu maddede mamul ve yarı mamul maddeler ihracatına düşmüştür. 1968'in ilk ayları içinde de ihracatta düşüşler olmuştur. Ancak şimdiden bütün yıl hakkında yargıya varmak mümkün değildir.

AET İÇİNDE İŞGÜCÜNÜN SERBEST HAREKETİ GERÇEKLEŞİYOR

Konsey, işçi ve işgücünün üye memleketler arasında serbest hareketini dü-

zenleyen nizamname ve direktifleri kabul etmiştir. Böylece, serbest dolaşım için son engeller de prensip olarak ortadan kalkmış olacaktır. Şöyleki:

— Eşit şartlar altında her üye memleket işçisinin diğer bir üye memlekette iş arama ve bulma haklarına sahip olması, iş verme hususunda yerli işçinin diğer memleket işçilerine tercih edilmemesi.

— Çalışma permilerinin kaldırılması ve böylece Topluluk işçilerinin, fazla formaliteye ihtiyaç göstermeden sadece beş yıllık ikâmet permisi ile iş arayabilmesi;

— Üye memleketlerden herhangi birindeki münhal bir işe diğer memleket işçilerinin serbestçe müracaat edebilmesi;

— Değişik üye memleketlerde çalışan işçilerin ailelerini yanlarına getirebilmek için tanınmış bazı hakların genişletilmesi; İşgücünün serbest hareketinin öngören nizamname, yukardaki haklara ilâveten diğer önemli bir ihtiyacı da bir sisteme bağlamış olmaktadır. Şöyle ki:

— Üye memleketler arasında daimi irtibat sayesinde işgücü piyasanın arz ve talep durumunu üye memleketler arasında ayarlamak mümkün olacak ve münhal yerler ile müracaatlar Topluluk seviyesinde denkleştirilecektir.

— Yerli işgücü ile doldurulamayan münhal yerler, Topluluk seviyesinde doldurulmaya çalışılacak ve **Topluluk dışındaki** işgücü piyasasına müracaat etmeden evvel Topluluk memleketleri işgücüne öncelik tanınacaktır.

— Her üye memlekette mevcut iş bulma acentaları sayesinde Topluluk içersindeki bütün münhal pozisyonlar ve işgücü talepleri denkleştirilecek ve münhal yerler milliyet farkı gözetilmeden herhangi bir Ortak Pazar «şahsına» açık

olacaktır. Üçüncü memleketlerin müracaatları ancak Topluluk memleketleri tarafından doldurulamıyan pozisyonlarda kabul edilecektir.

— Herhangi bir üye memleketin işgücü piyasasında husule gelecek bozuk bir durum halinde, serbest işgücü hareketi bir müddet için durdurulabilir.

FRANSIZ TARIM BAKANİ ZİRAAT POLİTİKALARINDA ÖNEMLİ DEĞİŞİKLİK OLACAĞINI SÖYLEYİ

Fransız Tarım Bakanı M. Robert Boulin çiftçilere yaptığı bir konuşmada, Fransız ziraat politikasında önemli değişikliklerin olacağını ifade etmiştir.

Birkaç hafta önce, mevcut ziraati destekleme politikasını, satılmayan surplus ürünleri teşvik ettiği için açıkça tenkid eden Bakan, Fransız Hükümetinin yıllardan beri yürüttüğü politikaya karşı gelmiştir.

Bu seferki konuşmasında M. Boulin, Fransız ziraatinin artık Hükümetten hususi bir muamele talep edemeyeceğini ifade etmiş ve tarımın milli ekonominin diğer sektörlerinden aynı şartlara tâbi olamayacağını söylemiştir. Destekleme sistemi Fransa'ya çok pahalıya malolmakta ve fiatların bu yıl artışı istikrarsızlığa sebebiyet vermektedir.

Yeni tarım politikası hususunda da Fransız Bakanı verimli müstehliklerle verimsizler arasında bir seçim yapacağını söylemiş ve randımanlı müstehliğin gayretlerini Hükümetin destekliyeceğini; diğer yandan kifayetsiz olan müstehliğin tarlalarını terketmeleri ve başka bir iş buluncaya kadar geçinebilmeleri için yardımın yapılacağından bahsetmiştir.

M. Boulin konuşmasında; kontrol altına alnamıyan Ortak Pazar tarım politikası muvacehesinde tatbiki konmuş olan destekleme sistemi fazlasıyla pahalı

ya malolmasından Fransız Hükümetinin şikâyetçi olduğuna işaret etmektedir. Fransa'nın bu yüzden gelecek Brüksel toplantılarında takım politikasında muhtemel değişmeler için tazyik yapacağı ve memleketlerin paylarına düşen miktarların sınırlanması üzerinde ısrar edeceği söylenmektedir.

BATI AVRUPA'NIN DEMİR PERDE İLE OLAN TİCARİ İLİŞKİLERİNDE BÜYÜK GELİŞME OLUYOR

Batı Avrupa'nın Demir Perde memleketleriyle olan ticareti ve bilhassa ihracatı çok önemli bir gelişme arz etmektedir. Şöyle ki;

— Batı'nın Doğu Avrupa memleketlerine olan satışları hızla devam etmektedir. 1967 yılında ihracat 1966 yılına kıyasla % 23.1 artmış ve 4.5 milyar dolara erişmiştir. Böylece, Batı Avrupa firmalarının Doğuya satışları bir sene zarfında bir milyar dolarlık bir artış göstermiştir.

Satış miktarlarındaki bu dramatik artışa ilâveten çeşitlerin de artması bilhassa dikkati çekmektedir.

— İstatistikler; Bulgar, Çek ve D. Almanya'ya olan ihracatın esasen azaldığına ve diğer yönden Romanya'ya olan satışların % 65 çoğaldığına işaret etmektedir. Bu sosyalist memleketin EFTA'dan olan ithalatı % 29.7, AET'den olanı ise % 77.9 nisbetinde artmıştır.

Rusya'nın EFTA ve AET'den ithalatı % 39.4, yani 1.2 milyar dolar olup AET den ithalatı % 66.2 fırlamış, EFTA'nınki % 21.1 olmuştur.

Yugoslavya da aynı zamanda % 36.1 nisbetinde ithalatını arttırmış ve bunun % 44.4'ü AET'den, % 13.2'si EFTA'dan yapılmıştır.

— İhracat miktarlarında fazla gelişme olmamasına rağmen Almanya ve İtalya, Demir Perdeye yapılan satışlardan en

önemli yeri tutmaktadırlar. Bu artış en fazla ufak memleketlerde göze çarpmaktadır.

Hollanda ihracatını % 50 arttırmış ve bu artış Rusya'ya olan ihracatta % 264'a fırlamıştır. Yüksek derecede teknik makinalar ve cihazlar bu ihracatın ekseriyetini kapsamıştır. Diğer taraftan, Belçika-Lüksemburg'un satışları % 40 artmıştır.

Batı Almanya'nın 1967'de Demir Perdede yapılan toplam satışın artışındaki

payı % 45 olmuştur. Romanya ve Yugoslavya'ya olan ihracat 100 milyon dolar, Rusya'ya olanı ise 60 milyon dolar civarında artmıştır. Ve böylece, EFTA ve AET'nin Doğu Avrupa memleketlerine yaptıkları ihracatın % 26'sı Batı Almanya'ya aittir.

İtalya da iyi bir ihracat yılı geçirmiş ve ihracatını 150 milyon dolar arttırmıştır. En önemli müşterisi Yugoslavya olup, bunu Rusya ve Romanya takip etmiştir.

AET ve EFTA'nın D. Avrupa'ya ihracatları
1966 ve 1967
FOB, milyon dolar)

	Romanya		S S B C		Yugoslavya		Toplam		Değişme
	1966	1967	1966	1967	1966	1967	1966	1967	%
Bel-Lüks.	7.4	27.7	26.4	40.2	20.5	40.1	140.3	195.4	39.3
Fransa	50.1	81.9	75.8	155.3	48.2	73.6	434.2	411.1	17.7
Almanya	139.5	240.4	135.3	198.0	189.1	291.5	884.0	1,173.9	32.8
İtalya	46.3	82.2	39.3	124.9	177.6	230.6	526.0	672.1	27.8
Hollanda	6.0	10.6	25.2	66.5	21.3	24.2	137.5	203.6	48.1
Toplam AET	249.3	442.7	352.0	584.9	456.7	660.0	2,122.0	2,756.1	29.9
Toplam EFTA	90.5	118.4	510.9	618.5	166.9	189.0	1,539.8	1,751.6	13.8
Toplam AET ve EFTA	339.8	561.1	862.9	1,203.4	623.6	849.0	3,661.8	4,507.7	23.1

İç ve Dış Ekonomik Durum Karşısında Deniz Ulaşım Sektörümüz

Salim SAYAR

Dış Ekonomik Durum:

Dünya ekonomisi, ileri sanayi memleketlerinde süregelen olumlu etkilerini 1968 yılının ikinci yarısından sonra da göstermeye başlamıştır. Yüksek konjonktür seyri gösteren, bir temayül şeklinde belirli bir şiddetlenme arzeden A.B.D. ve Federal Almanya başta olmak üzere ileri sanayi memleketlerinin bir kısmının sanayii istihsalinde önemli ölçüde ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu memleketlerin daha önceki konjonktürel gerilemeleri, münferit gelişmeler şeklinde muayyen bir ülkeye inhisar etmiş iken, bu gerilemeleri moneter bazı operasyonlar tatbiki ile, ileri sanayi memleketlerin konjonktüründe belirli bir yükselme olmuştur.

Para kirasında uzun zamandanberi benzeri şahit olmadığımız yükselmeler, ödemeler dengesi mülâhazaları, aşırı ekonomik gelişmeyi moneter vasıtalarla fiirenleme durumu, A.B.D. dış harcamaları-

nın siyasal sebeplerle artması, büyük rakkamlara varan bütçe açıkları A.B.D. mali bünyesinin sarsılmasına sebep olmuştur.

Bu gün gelişmiş sermaye piyasalarına sahip ileri sanayii ülkeleri, ekonomik rezervlerinin, birleşik kaplar gibi birinden eksilmesinin, diğerlerinin ekonomik güçlerine tesirinin görülmesi, sanayileşmiş memleketler ekonomik meselelerde bir cephe şeklinde faaliyette bulunmalarına imkân vermiştir. Sermaye hareketlerinde son yıllarda meydana gelen gelişmeler, ekonomik durumlarını düzenleyebilecek duruma gelmiş olan sanayici ülkeler için, kontrolü enzor hareketin, sermaye piyasası olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Özellikle hakim bir ekonomiye sahip olan ve parası dünyanın başlıca rezervini teşkil eden A.B.D. nin iç likitite durumundaki dalgalanmalar, diğer kapitalist ülkelere sirayet ederek bunların ekonomik bünyelerindeki likititelerine de çok büyük

ölçüde tesir etmektedir. 1968 yılının ikinci yarısında Batı ülkelerinde ticaret hacminde bir artış görülmüş, bilhassa sanayici memleketlerarası mal mübadelesi -gererek stratejik maddeler, gerekse, ticarî mallar bakımından-hızını artırmış ve dünya ticareti değer itibariyle 1967 yılı içinde 250 milyar doları bulmuştur. Ayrıca az gelişmiş ülkeler ile doğu bloku ülkelerin ticaret hacminde görülen yükselme, batılı ileri sanayi ülkeleriyle olan ticaret hacminden çok fazla olmamıştır.

Doğu Bloku memleketleri ile Batı Ülkeleri arasındaki ekonomik münasebetler 1968 yılı ilk yarısında, diğer yıllara nazaran daha hızlı gelişme göstermiştir. Doğu Bloku ülkelerinde, üretim ve ticarette plânlamanın eski yıllardan elâstikî hale getirilmesi için, çalışmalar, iç ve dış piyasa fiyatlarında denge sağlama gayretleri, bu memleketlerin kapitalist ülkelerle olan münasebetlerine hız vermiştir.

İkinci Dünya Harbinden sonra ilim ve teknolojik alanda meydana gelen değişiklikler, ilmî araştırma ile ilgili meseleleri, derece derece bütün ülkeler öncelik kazandıran bir dava haline getirmiştir. İlmî araştırmada elde edilen neticelerin hızlı teknolojik değişikliklere yol açmak suretiyle ekonomik hayatın şartlarını temelinden değiştirdiği olayı bugün devrimizin en elletutulur gerçeğidir.

Ekonomik organizasyonundaki modern değişikliğin neticesi, istihsal prodüktivitesindeki artışın, ekonomisine büyük özellik kazandıran A.B.D. ile Batı Avrupa ülkeleri arasındaki mesafe daralmış, bu daralma zaruri olarak, politik bazı meselelerin doğmasını intaç etmiştir. Neticede ekonomik dayanışmalarla ilgili askerî ittifaklarda da önemli problemlerin doğmasını sağlamıştır.

Memleketimizin Ekonomik Durumu:

Türk ekonomisi 1960 yılını kapsıyan devrelerden sonra oldukça sürat'li bir gelişme göstermekle beraber birinci beş yıllık plânda ön görülen % 7 artış hızı hedefine ekonomimiz ulaşamamıştır. Türk ekonomisinde ihracat gereken gelişmeyi gösterememiş turizm gelirinde ve işçi dövizlerinde bir gerileme görülmüş, konsorsuyom kredilerinin, zamanında alınmaması, ithalât bedellerinin, ödenmesinde gittikçe daha güç duruma düşülmüş, bunun neticesi olarak yatırım harcamalarında azalmaların plânda ön görülen stratejileri zorlaştırmıştır. Bütün Dünya milletlerinin üzerinde önemle durdukları ödemeler dengesi, Türkiyemizde artan açıklar şeklinde kendisini göstermiştir. 1936 senesinden 1946 senesine kadar 1938 senesi hariç, ithalât ve ihracat arasındaki farkın lehimize olan durumu, 1947 senesi dahil olmak üzere artan açıklar şeklinde, ödemeler dengesi eblirmiştir.

	İthalât	İhracat	Fark
1961	382.004	260.055	— 122.039
1962	466.630	285.898	— 180.752
1963	518.004	276.065	— 241.939
1964	406.503	308.078	— 98.425
1965	432.777	347.805	— 84.973
1966	543.490	367.881	— 175609
1967	518.066	391.751	— 126.315

Değer: 1.000 T.L.

1968 senesi son aylarında bu farkın 409.587 olduğunada işaret etmek isteriz.

Ödemeler dengesindeki açığı, mal ve imraç eaeerek odiyemedığımız bedellerini, uzun ve kısa vadeli borçlanmak suretiyle veya çok azalmış olan altın ve döviz reezervlerimizle, çok büyük fedakârlıklarda buunarak karşılanmaktadır.

Turizm faaliyetlerine gereken önemin verilmesi neticesi ekonomimizde mevcut sıkışıklığı düzeltmek için, bağlanan ümitler ekonomideki tikanıklığı düzelterek önemde değildir. Döviz kaynaklarımızın artırılması, turizmden gelecek gelire bağlanması, sağlam bir ekonomi politikası olarak addolunamaz.

Türk Ekonomisi için döviz kaynağı olarak kabul ettiğimiz dış memleketteki işçi dövizlerinin transferi, bir an için önem arzedebilir. Batı Almanya'nın yeni istihdamlara, gidecek yönde gelişmesi, Türk işçilerinin büyük ölçüde bu ülkeye gönderilmesi, gazetelerin sevindirici haberleri arasında bulunmaktadır. Fakat bu kaynaktan döviz tedarik etmenin, memleket ekonomisi için uzun süre faydalı olabilecek vasıflı ve vasıfsız işçileri memleket haricinde istihdam etmek, sağlam bir ekonomi kpolitikasının neticesi olarak uzun vadede addolunamaz. Yabancı ülkelerde ekonomik sahalarda ortaya çıkacak değişiklikler, bu işçilerin yurda gönderilmesi, halinde yurt ekonomisinin ekonomik dengesini sarsacağına şüphe etmemek lazımdır. İşçilerimizin yabancı ülkelerde istihdamı değer fazlasının yurdumuza sokulması imkânını vermemekte, iş gücü ihracından, ekonomimiz rasyonel neticelerini uzun vadede alamamaktadır.

Türk Ekonomisi bakımından, büyük önem taşıyan, borçlanmaların şartlarında verilen güçlükler, kalkınmakta olan memleketimiz için, daima siyasî meseleler ortaya çıkarmıştır. çıkarmıştır. İngiltere'de sterlin buhranı, A.B.D. nin ödemeler

denesini düzeltmek için aldığı tedbirler, Fransa'nın son zamanlarda aldığı ekonomik kararlar, sanayileşmiş ülkelerin dış yardımlarını kısıtlamasına yol açmış, bu durumun akislerini Türk ekonomisinin bünyesinde görmemek mümkün değildir. Dış yardımlar politik bir hüviyete büründümü, iktisaden geri olan memleketimiz için, tamiri mümkün olmayan yaralar açacağına şüphe etmemek lazımdır. Kalkınmakta olan ülkelerin dış yardım adı altındaki ekonomik faaliyeti, mallarını satabilmek için, ileri sanayi ülkelerinin kredi politikalarını dikte etmek gibi, bir faaliyetin neticesi kabul edilebilir. Yoksa kalkınmaya yardım eden uzun vade düşük faiz gibi rekabet endişesinden ari dış yardımın memleketimize transfer edilmesi bahis mevzu değildir. Dış yardımla yüksek fiatlı malzeme ile kurulan tesislerimiz, amortisman ve borç veren ülkenin zorladığı diğer şartlar dolayısıyla, mallarını çok yüksek maliyete elde edebilmekte, bunları ancak gümrük himayesiyle kendi ülkeleri içinde satmakta, dış piyasada rekabet imkânı mallarımız, bulunmamaktadır. Bu durum karşısında Türkiyemiz ödeme dengesinin önemi dolayısıyla, ekonomisini sağlam ekonomi politikasıyla düzeltmesi ihracatı artırma yönünde çalışması gerekmektedir. Bu husustaki gayretlerimizden birçoklarından birisi olan, ulaşım sektörüne teksif edeceğimiz rasyonel ekonomik faaliyetlerin neticesi, ulaşım sahasından tasarruf edeceğimiz dövizlerin ödemeler dengesine müsbet tesir olacağına inanıyoruz. Ticaret filomuzun kapasitesini yeterli olabilecek seviyeye çıkarmak, hız ve yenilik bakımından yetersiz olan deniz ulaştırma vasıtalarımızı yeterli hale getirmek, dış hatlarda yabancı bandıralı gemilere kaymış olan navlun miktarını kendi ticaret filomuzun hacımlarına koymak için, plânlı çalışmalar yapmak, Türk Ekonomisinin yeniden yeterlik kazanması için başta gelen ekonomik faaliyetlerimizden, biri olması icap eder. Ulaştırma faaliyet-

leri alanında karşılaşılan meseleler, bilhassa farklı ulaştırma kolları arasında belirli bir dengenin kurulması ile alakalıdır. Bu denge ekonomik ve sosyal bakımdan belirli ekonomik fasıllarla sağlanabilir, Karayolları taşımasında büyük gelişmeler olmakla beraber, aşırı ve düzensiz yüklem neticesinde vasıta ve karayolları şebekesinin yıpranması devam etmekle olup bu yıpranma diğer ulaşım kollarında sirayet etmektedir. Deniz ulaştırmadaki gelişmeler yavaş olmakla beraber, milletler arası sularda taşıma yapan deniz ticaret filomuzun, kapasitesi kifayetsiz yaş ve tonaj, sürat bakımından, rantabilitesini kaybetmiş, dünya ulaşım vasıtalarıyla rekabette yoksun bir durumdadır. Bu durumun çok süratli bir şekilde düzeltilmesi ticaret filomuzun geliştirilmesi bugünkü ekonomik şartlar karşısında çok lüzumludur. Bu maksatla alınacak her müsbet adım Türkiye ekonomisine yeni ufuklar açacaktır. Dış sular da yapılacak yolcu ve yük nakliyatından

elde edilen gelirin tamamı bir döviz kazancı veya ekonomimizin önemli bir tasarrufunu teşkil edecektir.

Gemi inşaa sanayini gerek özel teşebbüs olarak ve gerekse devlet sektörü olarak ele almak ulaştırma vasıtalarının yenilenmesi bakımından başta gelen gayelerden olmalıdır. Tersanelerimizin modern esaslarda onarılması için iç ve dış finansman kaynaklarının bulunması ve bunda öncelik tanınması müsbet ekonomik faaliyetlerin başınıad gelmektedir. Gemi inşa fonu kredi müessesesini deniz ticaret filosunu ve gemi inşa sanayini en kısa zamanda gerçekleştirecek esaslar dahilinde tanzim etmek memleket ekonomisi için öncelik taşımaktadır.

Netice olarak, Türkiye'nin iktisat politikası, üzerine yeniden eğilmek ve dar boğazları ortadan kaldıracak ciddi ekonomik gayretler sarfetmek gerekmektedir.

Türk İş Kanununda İş Akti, Aktin Feshi ve Kıdem Tazminatı

Muallâ ERTAN

Günümüzde çeşitli tartışmalara yol açan kıdem tazminatının kaldırılıp kaldırılmaması sorunu sosyal bir problem haline gelmiş bulunmaktadır. Yazımda bu hususa değinmeden önce işçi, iş akti ve bu aktin feshi sebeplerine değinmek istiyorum. Nedeni gayet açıktır. İzahlarımda daha da açıklık kazanacaktır:

İşçinin Tanımı :

İşçinin tanımı 3008 sayılı 8/6/1936 tarihli iş kanunumuz ile; bazı değişikliklerle kabul edilen 28/7/1967 tarih ve 931 sayılı yeni kabul edilen iş kanunumuza göre şöyledir:

İşçi bir hizmet aktine dayanılarak tüzel ve gerçek kişiye ait iş yerinde beden ve fikren bir ücret karşılığı çalışan hakiki şahsa denir.

Görülüyorki bir şahsın işçi olarak isimlendirilebilmesi için bir takım varsayımlara ihtiyaç vardır.

- 1 — İşveren ile emeğini arzeden şahsın arasında bir iş aktinin olması;
- 2 — Emeğini o işyerine arzetmesi;
- 3 — Karşılığında ücret hak kazanmış olması;

4 — Kanunumuzun gerektirdiği çalıştırma ve çalışma haklarına sahip bulunması lâzımdır.

İş Akti ve Yerine Getirilmesi Gerekli Kanunî Şartlar:

İş akti işveren veya işveren vekili ile işçi arasında, o iş yerinde bir ücret karşılığı çalışmak üzere anlaşmalarıdır. Anlaşmanın olduğu anda akit kanuni hüküm ifade etmeye başlar. Onun için de işçinin işe başlayıp başlamaması mühim değildir. İşe başlamadan akti fesheden taraf bu sebeble zarara uğrayan tarafa tazminat ödemek zorundadır.

İş Aktinde Kanunen yerine Getirilmesi Gerekli Şartlar :

- a) Belirli bir yıl veya daha uzun olan hizmet akitlerinin yazı ile yapılması,
- b) Yazılı akitlerde bulunması gerekli şartlar,

I — İşverenin ve işçinin isim ve kimlikleri (Takım sözleşmelerinde ise her işçinin ayrı ayrı isim ve kimlikleri)

II — İşin şekli.

III — İş yerinin adresi

IV — Ücret ödemede şekil ve zaman.

Takım sözleşmelerinde her işçi için ayrı ayrı bahismevzuudur.

V — Tarafların ileri sürdükleri özel şartlar.

VI — Aktin meydana geliş tarihi.

c) Taraflar ilk başlangıçta bir deneme süresi kararlaştırmış iseler müddetin belirtilmesi.

Kanunumuzda bu süreler belirtilmiştir. Şöyleki:

Bedeni çalışmalarda bu süre 30 iş günüdür. Fakat süre toplu sözleşme ile 3 aya kadar uzatılabilir. Fikri çalışmalarda ise deneme devresi tarafların anlaşmalarına bağlıdır. Bu müddet içerisinde taraflar akti bildirimsiz feshedebilir. (Yalnız şunu da belirtmek yerinde olur. İşçinin çalışmış olduğu günler için ücret hakkı mevcuttur).

Taraflar Arasında Aktin Feshi :

İki taraf her zaman akti feshedebilirler. Varsa sözleşmedeki kayıtlara ve kanununun belirttiği şartlara uymaları zorunluğudur. Aksi varid olduğu hallerde bu şartlara riayet etmeyen taraftan karşı taraf tazminat talep edebilir.

Aktin Feshinde Bildirim :

Sürekli iş akitlerinde taraflar öncelikle durumu diğer tarafa bildirmek zorundadır. Kanunumuzun 13 maddesinde belirtilmiştir.

a) İş altı aydan az devam etmiş ise bildirim diğer tarafa yapılmasından başlayarak 15 gün sonra

b) İş 6 aydan - 1,5 yıla kadar devam etmiş ise, bildirimin diğer tarafa yapılmasıyla başlayarak 30 gün sonra,

c) İş 1,5 - 3 yıla kadar devam etmiş ise diğer tarafa yapılmasından başlayarak 45 gün.

ç) İş 3 yıldan fazla devam etmişlerse bildirimin diğer tarafa yapılmasından başlayarak 60 gün sonra iş aktini feshedebilir.

İşveren veya işçi iş akdini ihbar etmeden veya etmekle beraber müddetleri dikkate alınmadan feshederse bu müddetlere ait ücretleri ve hakimın takdir edeceği tazminatı ödemek mecburiyetindedir. (Salahiyetli hakim iş yerinin veya işkolumun bağlı bulunduğu iş mahkemesidir.)

Kanunumuz bu şartların dışında ihbar tazminatına lüzum hissetmeden ihbarsız fesih sebeplerini de bir bir saymıştır.

İş Terk (İhbarsız Fesih Sebepleri) İş Veren Yönünden

1 — İşçinin kendi kastından veya derli toplu olmayan yaşantısından doğan devamsızlık ardı ardına 3 iş günü veya bir ay içinde 5 işgününe fazla sürmesi.

2 — İşçinin bulaşıcı veya iğrenç bir hastalığının bulunması.

3 — İş aktinin yapıldığı sırada hakikata uymıyan malumatın verilmiş olması.

4 — İşçinin işverenin veya ailesinin şeref ve ahlâkını yok edecek sözler veya hareketlerde bulunması.

5 — İşveren veya İşveren vekilinin evinde kalıyor. Fakat yaşayış tarzı o evin ahlâk düşüncelerine uymuyor ise

6 — İş yerine şarhoş gelmesi veya içki getirmesi.

7 — İşveren veya orada çalışan işçilere tecavüzde bulunması veya tehdit etmesi.

8 — İşçinin işverenin emniyetini suistimal etmesi, mesleki sırlarını açığa vurma veya işyerinde suç sayılan bir hareketi ile 7 günden fazla hapisle tecziyesi.

9 — İşçinin kanuni bir sebebe dayanmadan veya izin almadan arka arkaya 2 iş günü, Bir ay içerisinde herhangi bir tatil gününü takip eden iş gününde veya bir ay içinde 3 iş günü devam etmemiş olması, iş yerinin iş yönetmenliğine uyma - ması ihtara rağmen riayet etmemesi.

10 — İşçinin bilerek işin emniyetini tehlikeye düşürmesi (10 günlük ücretinin tutarile zararın ödenmeyecek kadar ol - ması)

11 — İşçiyi bir haftadan fazla süre ile çalışmaktan men eden mücbir sebe - bin doğması (İşçi bekleme devresinde ya - rım ücret alır).

Bütün bunların kanuni bir hüküm ifa de edebilmesi için 6 iş günü içinde kullanılması gereklidir. (İşveren ücretleri pe - şin ödemeyi kabul ederek her zaman ak - ti ihbarsız feshedebilir).

İşçi Yönünden İhbarsız Fesih Sebepleri :

1 — İş aktinin yapılması sırasında tahmin edilmeyen bir sebepten dolayı iş ve işyeri işçinin sıhhat veya hayatı için tehlikeli olursa.

2 — İşyerinde bulaşıcı bir hasta ve - ya hastalığın bulunması;

3 — İş aktinin esaslı noktalarında yanlış beyan verilmiş olması;

4 — İşverenin evinde kalan işçi için oranın yaşantısı ahlâk dışı ise;

5 — İşveren veya işveren vekili işçi - ye veya ailesine tecavüzde bulunur ya da tehdit ederse;

6 — Ücretli kısıtlyacak istihsal şart ları yaratılıyorsa;

8 — Mücbir bir sebebin meydana ge - lişiyle bir haftadan fazla müddetle tatil edilmesi (Bir haftalık beklemede işçi ya - rım ücret alır);

Yalnız ehemmiyetle belirlemek isterim ki işveren hüsniniyet dışı bir düşünce ile hareket ederek iş aktine son vermiş ise ücret 3 misli fazla olarak işverene ödeti - lir. Bunun yanında işverenin suçunun a - ğırlığına göre tazminat ödemeyi hakim tayin eder.

İş Akdinin Feshinde İşçi Ücretleri Tediyesi :

İş kanunu madde 20 de iş aktinin fes - hinde veya işin bitiminde her hangi bir sebebe dayanarak azalmadan ücretleri tam ödemesi icap eder. Her - hangi bir se - beble ücretin ödenmesini kısıtlayan iş ve - ren 10 TL. dan az olmamak üzere hafif para cezasına çarptırılır. (İş akdinin fes - hinde veya işin hitamında işçi ücretlerinin derhal ve tam olarak ödenmesi mecburi - dir.

İhbarın Bildiriminde İş Arama İzni :

İhbar öncesi işveren işçiye iş saatle - ri içinde iş arama zamanını vermiye mec - burdur. Bu müddet ise günde 2 saattan az olamaz. Eğer işçi talep ederse bu saat - ler birleştirilerek kullanılabilir. Yalnız bu durumda işçi işverene haber vermesi ge - reklidir. İş kanunumuzun 108 ci madde - sinin 3 bendinde belirtilen şekilde ceza - landırılırlar.

Kıdem Tazminatı :

Kıdem Tazminatı, işçiye, işverenin, herhangi bir işyerinde daimi olarak ve - ya müteaddit zamanlarda çalışmalarının mecmuu üç iş yılını aşmak şartıyla be - her iş yılı için 15 günlük ücreti tutarında bir meblâğ ödemesi mükellefiyetine denir.

İş kanunumuzun mevzuatında belir - tilmiştir. İşçinin bu hakkı talep edebil - mesi için Şartlar:

a — İşçinin işverenin işinde 3 yıl ça - lışmış olması.

b — Hesaplanmasında (devamlı ve -

ya fasıllı olabilir) iş yılının gün tutarı -
nın 300 gün olması.

İş kanunumuzda kıdem tazminatının
istenip istenemeyeceği şekil şartları be -
lirtilmiştir.

İstiyebileceği haller:

İşçi tarafından yapılan fesihler,
15 maddede belirtilen sıhhi ve ahlaki
sebeblerle :

Askerlik sebebi

İşçinin ihtiyarlık sigortasından fay -
dalanmak maksadıyla yaptığı fesihler.

İşverenin ihbarlı fesihlerinde

Sıhhi ve bir haftadan fazla çalışma -
dan meneden mucbir sebebin doğmasın -
daki fesihte.

İşçi bu hallerde kıdem tazminatı her
zaman talep edebilir.

Kıdem Tazminatının İstenemeyeceği
Haller:

1 — İşçinin ölümü

2 — İşveren tarafından kanuni şart -
lar dahilinde yapılan ihbarsız fesihlerde

3 — İşverenin iradesi dışında hükü -
met tarafından yapılan elkoymalarda işçi
kıdem tazminatı talep edemez.

Kıdem Tazminatı yürürlükten kaldı -
rılmamalıdır. İşsizlik sigortasının kurul -
muş olduğu memleketimizde bu tazmi -
natın kaldırılması işçi yönünden mahzur -
ludur. İşvereni sorumsuzca işten çıkar -
mada frenliyen en önemli bir sebeptir.
Adeta işçiyi işverene karşı koruyan bir
mekanizma durumundadır.

Sigortalılık niteliğinin kaybı hali:

Her hangi bir sebeble olursa olsun
sigortalılık niteliğini yitirenlerden, bu ta -
rihten önce bir yıl içinde en az 120 gün
hastalık sigortası primi ödemiş olanlar.
Bu niteliğin yitirilişinden başlamak üzere
6 ay içinde meydana gelecek hastalık ha -
linde 32 ci maddenin a ve d fıkralarında
yazılı yardımlardan yararlanırlar) .

32 ci maddenin a ve d bendinde si -
gorta niteliğini bitirmiş kişiye tanınan
haklar ise şunlardır:

A) Sağlık yardımı yapılması ,

D) Gerekli hallerde muayyene ve te -
davi için yurt içinden başka yere gönde -
rilmesi.

Bu haklardan istifade edecek kişiye
talebi üzerine çalışmış olduğu müessese
vizite kâğıdını vermek zorundadır. Aksi
halde kanunen cezalandırılırlar.

Batı Ülkelerinde İşgücü Prodüktivitesi Mukayesesi

Reha BAYBEK

İkinci Dünya Harbini takip eden dönemde batı dünyasında müşahade edilen refahın sebepleri arasında işgücü prodüktivitesindeki gelişmenin ön sırayı işgal ettiği söylenebilir. Gerçekten, ilim ve teknolojinin inkişafı, iş vetiresinin daha iyi organizasyonu, Dünya ticaretindeki gelişme ve diğer çeşitli faktörler geçen 20 yıl zarfında iş saati başına düşen mal ve hizmet istihsalinin, iktisat tarihinde şimdiye kadar rastlanmayan ölçüde gelişmesine yol açmış bulunmaktadır. Bu dönemde, istihsal vetiresine katılanlar daha fazla mal ve hizmet istihsal ettikleri gibi istihlakleri de devamlı olarak artmış ve bu gidişin sonucu 20 yıldanberi devam edegelen ekonomik ilerleme olmuştur.

İnsan psikolojisinin bu gelişmeye hayret verici bir süratle intibak ettiğini görüyoruz. Hatta bu intibak o derece kuvvetli olmuştur ki gelişmedeki ufak bir inkitanın veya yavaşlamanın daima tepki ile karşılandığı müşahade edilmiştir. Böylece batı ülkeler halkının hayat standar-

dı seneden seneye, ekonomik gelişmeye paralel olarak, yükselmiştir.

Konumuz, işgücü prodüktivitesinin 1960-1966 yılları arasındaki gelişmesinin batı ülkeleri itibariyle mukayesesi ve istikbaldeki durumunun tesbiti olduğuna ve iş saatine isabet eden prodüktivite de gayrisafi sosyal hasılanın çalışan nüfusa ve haftalık iş süresine bölünmesiyle tesbit edildiğine göre evvelâ, prodüktivitenin bulunmasında gerekli unsurların yani gayri safi sosyal hasıla ile çalışan nüfusun memleketler itibariyle gelişme seyri-ne göz atmak yerinde olacaktır.

Gayri safi sosyal hasıla ve çalışan nüfusun gelişme seyri

Faydalandığımız istatistiklere göre (1) incelememize başlangıç olarak alınan 1960 yılından 1966 yılına kadar geçen dönemde, batı ülkelerinde gayri safi sosyal hasılda kuvvetli bir artış temposu mevcut bulunmaktadır. Öyle ki, gayri safi sosyal hasılanın senelik gelişme hızı Batı Almanya'da % 4,4, Amerika Birleşik Devletlerinde % 5,1, İtalya'da % 5,15, Fransa'da % 5,2, Kanada'da % 5,6 ve Japonya'da % 9,6 olmuştur. Yalnız İngiltere'de

(1) Association Française pour l'Accroissement de la Productivité tarafından «Patronat Français» de yayınlanan istatistikler.

senelik gelişme hızının % 2,85 nisbetiyle umumi gelişme temposunun gerisinde kaldığı görülmektedir.

Gayri safi sosyal hasıladaki gelişme temposunun daha açık olarak belirtilebilmesi için eski yıllar sonuçları ile yapılan bir karşılaştırmada yukarıda açıklanmış bulunan senelik gelişme hızı nisbetlerinin B. Almanya'da 16 yılda, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya ve Fransa'da 12-14 yılda, Japonya'da 8 yılda bir misli olduğu sonucuna varılmıştır.

İş gücü prodüktivitesinin tesbitinde ikinci önemli unsur olan çalışan nüfusun memleketleri itibariyle gelişme seyri ve nisbeti de her ülkede birbirinden farklı bulunmaktadır. Meselâ çalışanların sayısında yıllık olarak, Japonya'da % 1,2, Amerika Birleşik Devletlerinde % 1,6 ve Kana'da % 2,9 nisbetinde bir artış mevcutken, bu gelişme Fransa'da % 0,6, Almanya ve İngiltere'de % 0,45 gibi daha düşük ölçülerde olmuş hatat İtalya'da % 1,15 nisbetinde bir azalma görülmüştür.

İş prodüktivitesinin tesbiti ve mukayesesi

Gayri safi sosyal hasılanın ve çalışan nüfusun memleketler itibariyle gösterdiği bu gelişme yanında iş gücü prodüktivitesinin inkişafı da aşağıdaki cetvelde belir-

tildiği gibi yine memleketler itibariyle birbirinden farklıdır.

1960-1966 yılları ortalama yıllık gelişme hızı

Görüldüğü üzere, 1960-1966 seneleri ortalaması olarak tesbit olunan iş saati başına düşen prodüktivite, bilhassa Japonya ve İtalya'da kuvvetli bir yükselme arzuetmekte bunu % 4,55 nisbeti ile aynı ölçüde bir gelişme gösteren Fransa ve Almanya takip etmektedir. Buna mukabil Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Kanada'da iş prodüktivitesinin gelişmesi dar hudutlar içinde kalmıştır.

Muhtelif memleketler itibariyle tesbit olunan iş prodüktivitesinin gelişme nisbetlerinin birbirleriyle mukayesesi meselesine gince:

Bilindiği gibi, bu konuda bir karşılaştırmaya girişmek prodüktivitenin tesbitinde olduğu şekilde basit bir işleme dayanmamaktadır. Zira, böyle bir mukayese yapabilmek için muhtelif ülkelerde uygulanan istatistik sistemlerindeki farklılıkların istihsalde ve fiatlarda müşahade olunan mübayanetlerin giderilmesine ihtiyaç olduğu unutulmamak gerekir.

Bu esaslar gözönüne alınarak Fransa'da yapılmış çalışmaların sonucu aşağıdaki cetvel şeklinde yayınlanmış bulunmaktadır.

	Gayrisafi sosyal hasıla (%)	İş saati başına düşen prodüktivite (%)
İngiltere	2,85	2,75
Kanada	5,6	2,65
A. B. D.	5,1	3,5
Fransa	5,2	4,55
Almanya	4,4	4,55
İtalya	5,15	6,8
Japonya	9,6	8,3

	İş saatine isabet eden prodüktivite	
	1960	1966
(A. B. D. nin durumu = 100 olarak)	1	1
A. B. D.	0,764	0,725
Kanada	0,413	0,44
Fransa	0,374	0,397
Almanya	0,375	0,36
İngiltere	0,246	0,299
İtalya	0,14	0,185
Japonya		

Amerika Birleşik Devletlerindeki iş gücü prodüktivitesi esas alınmak suretiyle yapılan bu kıyaslamada, 1960 yılında kıt'a Avrupası memleketleriyle Japonya'da tesbit olunan işgücü prodüktivitesinin Amerika Birleşik Devletlerine nazaran düşüklük arzettiği ancak 1966 yılında aradaki farkın azaldığı görülmektedir. Bu azalmaya rağmen, 1966 yılında Amerika Birleşik Devletlerindeki iş prodüktivitesinin Avrupa'da ön sırayı işgal eden Fransa'daki prodüktivitenin 2,3 misli olduğunun da unutulmaması lâzımdır. Bununla beraber, Avrupa memleketleri arasında yapılan bir mukayesede Fransa'nın müsait durumu hemen göze çarpmaktadır. Şöyle ki Almanya'da iş saatine isabet eden prodüktivite Fransa'da tesbit olunan prodüktivitenin % 91'i nisbetinde bulunmakta ve bu nisbet İngiltere'de % 83, İtalya'da % 66, Japonya'da % 42'ye kadar düşmektedir. Diğer taraftan yine 1960-

1966 döneminde İngiltere ve Kanada'da ki iş prodüktivitesinin Amerika Birleşik Devletlerindeki prodüktivite farkının da, kıt'a Avrupası memleketleri ve Japonya'dakinin aksine arttığı tesbit olunmuştur.

Burada sırası gelmişken prodüktivitenin gelişme hızındaki farklılığın sadece muhtelif memleketler itibariyle olmadığını, bir memleket dahilindeki münferit ekonomik branşlarda da prodüktivitenin farklı nisbetlerde gelişme gösterdiğini belirtmek isteriz. Elimizdeki Fransa'ya ait istatistikler bu duruma açık bir misâl teşkil etmektedir. Şöyle ki, Fransa'da 1954-1966 yılları arasındaki dönemde prodüktivite artışı senelik ortalaması % 5 olarak tesbit edildiği halde, münferit ekonomik branşlara ait senelik prodüktivite gelişme yüzdesi aşağıdaki cetvelde açıklandığı üzere % 3 — % 7,1 arasında değişmektedir.

Prodüktivite gelişme hızı Yıllık (%)

Tarım sektörü	6,3
Gıda endüstrisi	3
Kömür ve gaz branşı	5,7
Elektrik ve su v.s.	6,6
Akaryakıt	6
İnşaat ve cam endüstrisi	6
Demir ve çelik endüstrisi	4,3
Mekanik ve elektronik endüstri	4,5
Kimya endüstrisi	7,1
Tekstil deri ve konfeksiyon en.	5,8
Kâğıt, mukavva ve tahta endüs.	5
Nakil vasıtaları	3,7

Gelecekteki durum ve sonuç

Memleketler itibariyle birbirinden farklı gelişme gösteren işgücü prodüktivitesinin gelecekteki seyrinin ne olacağı meselesi de bugün üzerinde tahminler yürütülen bir konudur. İstatistikçiler 1960-1966 yılları sonuçlarına dayandırdıkları tahminleriyle bazı kanaatlara varmışlardır. Şöyle ki 1960-1966 döneminde işgücü prodüktivitesinin memleketler itibariyle arzettiği gelişme nisbetlerinin gelecek 20 yılda da aynen devam etmesi halinde, prodüktiviteye göre yapılacak bir sıralamanın yukarıda belirtilen sıraya nazaran büyük farklar arzedeceği, 1966 yılı itiba-

riyle prodüktivite bakımından alt sıralarda bulunan bir memleketin üst sıralara çıkabileceği ileri sürülmektedir.

Bu esastan hareket edilerek yapılan sıralamada Japonya'nın başta olduğu onu Amerika ve İtalya'nın takip ettiği, Fransa, Almanya, Kanada ve İngiltere'nin de müteakip sıraları işgâl ettikleri görülmektedir.

Ancak kanaatimizce, münhasıran istatistikî hesaplara dayanan bu sonuçlarla, çeşitli ekonomik faktörlere tâbi olan fiiliyatın daima mutabık olmadığının da hatırdan çıkarılmaması gerekir.

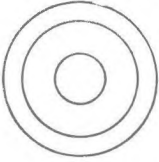
ARSLAN tuğla

ATEŞ TUĞLASI
YAPI TUĞLASI

FABR.: Silâhtar C. 148 Eyüp-Tel : 21 11 32 - MAĞ.: Tersane Cad. 67 Karaköy-Tel : 44 30 40

Vergi İhtilâflarında İddia ve Müdafaaların Önemi

Yazan: Fehamettin ERVARDAR
Serbest Hesap Uzmanı

Mükelleflerin yürürlükteki vergi kanunlarına göre bir takım vergi ve resimleri ödemeye mecbur bulundukları, bir Anayasa hükmü olarak herkesin malûmu dur.

İfadesi bu derece basit olan bu mükellefiyetin yerine getirilmesinde ne derece güç problemler ile karşılaşıldığı ve gerçekte ödenmesi gereken verginin ya ödenemediği veya bazen de bu miktardan çok fazlasının alınmak istendiği de yine bilinmektedir. Bu suretle her yerde vergi olayı, vatandaşların ve devletin en önemli endişe ve meşgaleleri arasında ön safta yer almaktadır.

Aslında sözü edilen problemler, bir taraftan devletlerin her gün gelişen ve artan masraflarını karşılamak üzere, yeni yeni kaynaklar araması ve vatandaşın cebine el uzatması; buna mukabil her gün yeni ve artan özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere daha fazla çalışmaya, yorulmaya mecbur kalan vatandaşın bu çabalarının meyvesinden şahsen istifade etme imkânlarının daralması davasıdır.

İşte, mahiyeti ve önemine kısaca işaret edilen bu vergi uygulamalarından dolayıdır ki devlet ve mükellef arasında sayısız mâlî ihtilâf, vergi ihtilâfı çıkmakta ve her gün bunların sayısı ve önemi artmaktadır.

Bu yazımızda sözü edilen vergi ihtilâflarında, davanın kaza organlarında incelenmesi sırasında, davayı kendi lehlerine sonuçlandırabilme bakımından yapılacak iddia ve müdafaaların yerine ve önemine işaret etmek istiyoruz.

1 — İhtilâfların Kaynağı :

Yukarıda yapılan genel açıklamada belirtildiği gibi, vergi ihtilâfı ,ya devletin hakkı olan vergiyi mükellefin ödemekten kaçındığı iddiası veya mükellefin ödemek zorunda bulunmadığı bir verginin kendisinden istendiği veya alınmasına çalışıldığı görüşünden doğmaktadır.

Tatbikatta her iki tarafın iddia ve görüşlerinde haklı veya haksız olduğu hadiseler eksik değildir. Bu sebeptendir ki, vergi kanunlarının içinde veya hepsine şamil

olmak üzere Vergi Usul Kanununda bu nev'i uyumsuzlukların yargılanması için usul ve esaslar konulmuştur.

Bu konuda bizce önemli olan husus, iddia ve görüşlerin doğruluğu, kanunlara uygunluğu ve objektifliği kadar, bunların sözü edilen kanunlardaki usul ve esaslara uygun yoldan aranmak istenmesidir.

2 — Tatbikat Örnekleri :

Herhangi bir malî ihtilâfta hadisenin idare ve tetkik elemanı temas ve münakaşalardan başlayan uyumsuzluğu, olayın kaza organlarında (İtiraz, Temyiz ve Danıştay gibi üç safhada) incelenmesi ile bu dava mahiyetini almaktadır. Mükellef veya idarenin bu safhalarda ileri süreceği hususlar, bir taraftan yazılı usule tâbi dilekçelerde, diğer taraftan sözü edilen kaza merciilerinde yapılacak duruşmalarda sözlü veya yazılı olarak ileri sürecekları iddia ve müdafaaların tetkik, tahkik ve karara bağlanması şeklinde sona ermektedir,

Tatbikatta bahsi geçen kaza organları, son derece yüklü bulunuşları yüzünden, çok defa, kararlarında işbu iddia ve müdafaalara gereği kadar önem vermeden ihtilâfları çözmeye çalışmaktadırlar. Bu durum; bir taraftan davada hak iddia etmiş veya müdafada bulunmuş tarafı yeteri kadar tatmin edemediği gibi, diğer taraftan benzer olayların ihtilâfsız çözümlmesine yarayacak içtihatların teşekkülüne engel olmaktadır. Aynı zamanda bu tarz-ı hareket kanunların usule ait hü-

kümlerine de aykırı düşmekte, birçok davanın aynı sebepten kaybedilmesine müncer olmaktadır.

Nitekim, Danıştay birçok benzer kararlarında «213 sayılı Vergi Usul Kanununun 399 uncu maddesinin 1 inci fıkrasında; Temyiz Komisyonu kararlarında tarafların iddia ve müdafaalarının kabul veya reddi sebeplerini göstermeye mevcurdur, denilmekte olup bu açık hüküm karşısında, komisyonca mükellef iddiasının meskût geçilmesinde kanunî isabet görülmemiştir.» denilmek sureti ile açıkça görüşümüzü teyit etmektedir.

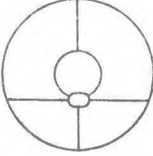
SONUÇ :

Malî ihtilâflarda haksız ve kanunsuz bir tatbikata inanan tarafın açacağı davada haklı oluşu kadar bu hakkını kanunların tayin ettiği usul, şekil ve mersime uygun olarak ortaya koyması zarureti vardır.

Tarafların iddia ve müdafaaları ile bağlı kalan kaza merciilerinin bu sınırlar dışına çıkarak başka yollardan geçeceği aramalarına kanunî imkân olmadığı gibi, aynı iddia ve müdafaaları etrafıca nazarı itibara almadan ve almayış sebeplerini de kararlarında göstermeden varamacakları sonuçlar, hukuken değer taşımamaktadır.

Bu itibarla, malî ihtilâflarda tarafların iddia ve müdafaalarının, gerçeğin meydana çıkarılma hususunda çok büyük bir önemi vardır. Danıştay kararlarının da bu önemi ortaya koyduğu aşîkârdır.

Bölgeler arası denge ve doğunun sorunları

Orhun BULDAÇ

Kalkınmanın dengeli olarak sürdürülmesi plânlarımızın öngördüğü önemli hedeflerden biridir. Bu hedef, Türk ekonomisi her yıl % 7 oranında bir hızla gelişirken ekonomik yapımızda mevcut dengesizliklerin giderileceğini ifade etmektedir. Ülkemizde, gerek milli gelirin fertler arasındaki bölünüşünde, gerekse mevcut iktisadî, sosyal ve kültürel tesislerin yurt üzerindeki dağılışında bir dengesizlik olduğu plânımızca kabul edilmiştir. Bu kabul, Kalkınma modelinin seçiminde etkili olmuş, fertler ve bölgeler arasındaki eşitsizliği daha da artıracak Dengesiz Kalkınma Modeli yerine, uzun yıllardan beri artan dengesizlikleri giderecek, aynı zamanda ekonomik gelişme ile sağlanacak refahın fertler ve bölgeler arasında dengeli bir tarzda dağılmasını sağlayacak «Dengeli Bir Kalkınma Modeli» tercih edilmiştir.

Plânlı Kalkınmanın halk tarafından desteklenmesi, tüm siyasal parti ve bası guruplarınca savunulmasının asıl nedenî Türk Toplumunun adil bir düzen «Plânlamaya» beslenen inançtır. Plânlı ihtiyacını sağlayacak en doğru yol olarak Kalkınma bu inançlara uygun uygun sonuçlar sağladığı sürece devam edecektir.

GERÇEKLERİ KABUL ETMEK

Biz, Plânda «Dengeli Kalkınma Modelinin» kabul edilmesini, Türkiye'de dengesizliklerin mevcut olduğuna delil sayan görüşlerin doğru olduğuna inanıyoruz. Bu varsayım olmasaydı, daha hızlı bir ekonomik Kalkınma sağlayacak dengesiz bir model benimsenmek daha doğru olurdu denebilir. Ama Türkiye'de Kalkınmayla beraber Kalkınmanın nimetlerinden tüm Toplumu yararlandırmak önemli bir meseledir... İşte bu ihtiyaç, millî gelirin adil dağılımını sağlamak yönünden bir «Sosyal Adalet» politikasını; Bölgeler arasında mevcut gelişme farklarını gidermek, Yurt Köşelerinin bütününe yaşanır hale getirmek içinde «Dengeli Kalkınma» Politikasını Plân hedefleri yönünden zorunlu kılmıştır.

Sosyal Adalet Politikası, çalışan nüfusa iş temin etmekten başlayarak, Devlete çeşitli sosyal görevler yüklemiştir. Sosyal Adaletin gerçekleşmesi her şeyden önce çalışan nüfusa iş temin etmek esastan başlıyarak adil bir vergi ve ücret politikası izlemek ve Sosyal yatırımların miktar ve dağılımının esaslarını tesbit etmekle mümkün olur. Bölgeler arası dengeye Sosyal, Kültürel ve İktisadî yatırım-

ların yurt üzerindeki dağılışına ihtiyaçların öncelikleri esas kılınmak sureti ile ulaşılabilir.

Bu politikaların başarısı, yurt gerçeklerinin iyi ve tam olarak değerlendirilmesi ile yakından ilgilidir. Yurt Gerçeklerini her türlü art düşünce ve istismar tehlikesine karşı savunabilmek, bunlara uygun çözüm yolları bulmak ancak bu problemlerin önceden bilinmesi şartına bağlıdır. Yurt sorunlarını bilmekle istismar etmek ayrı ayrı şeylerdir. Gerçeği görmeden başarı kazanmak mümkün olmadığı gibi gerçekleri devamlı istismar etmekle de hiç bir yurt sorunu çözümlenemez.

Gerçeklerden kaçmak sağcılık olmadığı gibi, istismarcılığın adı da solculuk değildir. İktisat İlmi, her iki akımı sorunları çözümlemede bir metot olarak tanımlamaktadır.

DOĞUNUN SORUNLARI

Doğunun sorunları diye Yurdumuzun Sorunlarından ayrı bir sorun kabul etmemek doğru sayılmak gerekir. Türkiye'nin sorunları tek ve bütündür. Ancak mesele Bölgeler arasında Denge sağlamak ve Tüm olarak Türkiye'nin Kalkınması olduğuna göre Doğunun sorunlarını ayrı olarak değerlendirmek hatalı metot değildir. Bu halde Doğunun sorunları yurt sorunlarının önemli bir bölümü olarak ele alınıyor demektir.

Türkiye'nin genel ekonomik ve Sosyal düzeyine göre Doğu ve bir kısım Güney-Doğu illeri Türkiye'nin gelişmemiş bölgesini teşkil etmektedir. Öyleki geri kalmış bölgede yer alan illerin sayısı Birinci Beş Yıllık Plânda 18 iken İkinci Beş Yıllık Plânda bu sayı 22 ye çıkarılmıştır. 1968 yılı programının uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesine dair kararnamenin 38. maddesinde sıralanan bu

22 ilin toplandığı bölge «Gelişmemiş bölge» olarak tanımlanmaktadır. Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak % 24 ünün yaşadığı bu gelişmemiş bölgeye giren illerin arasında Gaziantep, Diyarbakır, Malatya ve Elâzığ gibi nisbeten gelişmiş illerde vardır.

Eldeki göstergeler gelişmemiş bölgede yer alan illerin ekonomik, sosyal kültürel ve sağlık tesisleri yönünden Türkiye Genel Düzeyine göre geri kaldığını göstermektedir. Bu göstergelere göre gelişmemiş bölgenin ulaştırma, enerji ve diğer alt yapı tesisleri yönünden durumu çok yetersizdir. Eğitim ve kültürel tesisleri ihtiyaca yetmemektedir. Sağlık tesisleri bölge halkının ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Açılan sağlık ocaklarına ancak münavebe ile doktor ve sağlık personeli gönderilebilmektedir. Tarıma ve Ticarette dayalı bölge ekonomisinin yurt ekonomisi içindeki payı çok düşüktür. Bu nedenle bölge geliri düşük bir seviyededir. Sanayi tesisleri gelişmemiştir. Sermaye kıttır. İşsizlik yaygındır. Sosyal ve ekonomik dengesizlik diğer bölgelerimize göre daha açıktır. Sayılan bu yoklukları ve dengesizlikleri daha da çoğaltmak mümkündür. Bu yoklukların sıralanması, yapılması gerekeni ortaya koymak yönünden zorunludur. Gerçekleri görmemek meselelerin çözümünden kaçmaktan başka bir anlam taşımaz.

Yapılacak şey, yoklukları ve ihtiyaçları tesbit ettikten sonra plânın ön görüldüğü dengeyi sağlayacak bir politika izlemekten ibarettir. Doğunun alt yapı ihtiyaçları ancak devlet yatırımları ile giderilebilir. Sosyal sabit tesislerle beraber sanayi yatırımlarının doğuya yöneltilmesi zorunludur. Devletin sosyal yatırımlarının önemli bir bölümünün geri kalmış bu yurt köşelerine yönelmek, üretken yatırımlara müsait şartlar hazırlamak doğunun gelişme farkını giderecek tek çıkar yoldur.

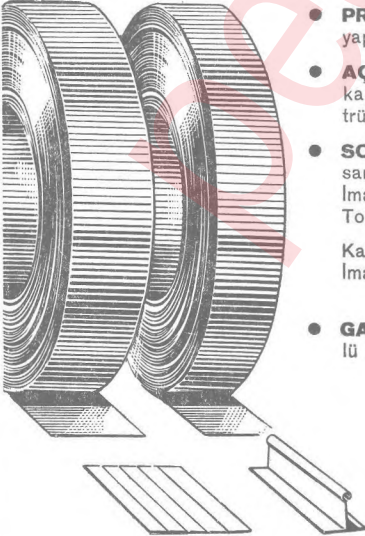
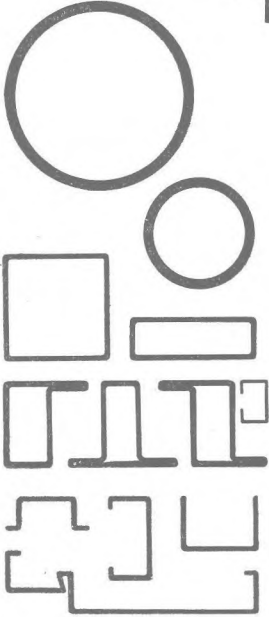

BORU SANAYİİ A.Ş.

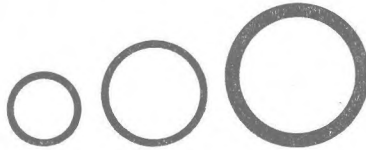
İSTANBUL

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 Karaköy — İstanbul
Telefon : 49 00 03 Telgraf : BORUSAN - İstanbul

1968 YILI İMALÂT PROGRAMI

- **SU VE GAZ BORULARI:** TSE 301-DIN 2440 a göre Galvanizli, Siyah ve Bitüm kaplamalı olarak 1/2", 3/4", 1", 1 1/4", 1 1/2", 2", 2 1/2", 3", 4"
- **SULAMA BORULARI:** 51, 63, 76, 89, 102 ve 127 mm. çaplarında 0.8-1.5 mm. et kalınlığında.
- **PRESİZYON BORULAR:** TSE 302-DIN 2394 e göre 9, 13, 16, 19, 21, 25, 32, 38, 42, 48, 51, 60, 76, 89, 100, 120, mm. çaplarında ve 0.8-2.5 mm. et kalınlığında.
- **PRESİZYON BORULAR:** (Soğuk çekilmiş): TSE 302 - DIN 2393 e göre
- **KAZAN BORULARI:** TSE 416-DIN 2458 e göre 51, 57, 63, 76, 83, 89, 95, 102, 108, 114, 127 mm. çaplarında.
- **GENEL MAKSATLAR İÇİN BORULAR:** 9-200 mm. çapında, 0.8 - 5 mm. et kalınlığında
- **ÖZEL MAKSATLAR İÇİN BORULAR:** Paslanmaz çelikten, alüminyum ve sair metallerden mamul borular.
- **PROFİL BORULAR:** Muhtelif şekil ve ölçülerde yapı elemanları profilleri.
- **AÇIK PROFİLLER:** Muhtelif şekil ve ölçülerde, kapı ve pencere kasaları, ile hafif çelik konstrüksiyon profilleri.
- **SOĞUK ÇEKME ÇEMBERLİKLER:** (Çeşitli sanayi ihtiyacı çemberler, ambalaj çemberleri) İmalât normu DIN 1624 Tolerans „ DIN 1544 e göre
Kalite : St 0, St 1, St 2, St 3
İmalât ölçüleri : Genişlik 15 ilâ 400 mm.
Kalınlık 0,3 ilâ 3 mm.
- **GALVANİZLEME İŞLERİ:** Sıcak daldırma usulü ile boru, profil, soğutma bloku, tekne v.s.

**Yuvanızda
bahar**

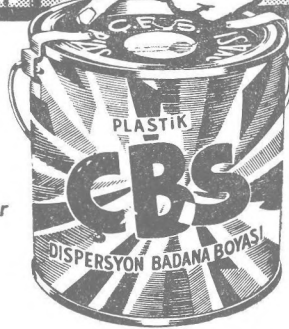
ÇBS

**ile
başlar**

*Çok kolay sürülür
Tamamen kokusuzdur
Çok çabuk kurur
Solmaz, çatlamaz
Su ile yıkanır
Fevkalade cazip pastel renkler*

**ÇAVUŞOĞLU
BOYA SANAYİİ
İSTANBUL**

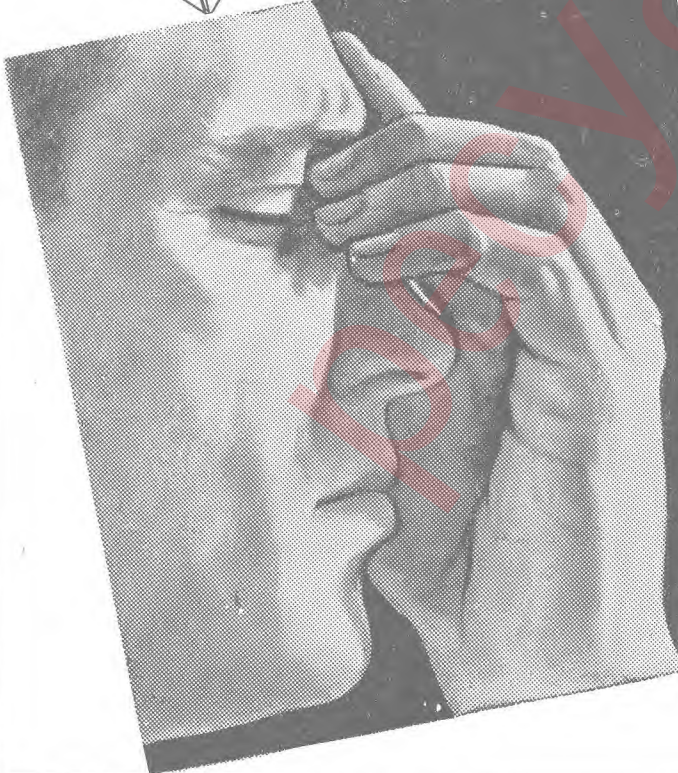

Hayatı zindan eden
baş ağrılarına karşı

GRİPiN

faydalıdır

GRİPiN,
baş, diş, adale
sinir ağrılarını
teskin eder

GRİPiN,
bayanların
muayyen
zamanlardaki
sancılarında
faydalıdır

GRİPiN,
grip ve nezle
başlangıcında
birçok fenalıkları
öner

GRİPiN,
4 saat ara ile
günde 3 adet
alınabilir

**Evinizi
boyamanız
için
sanatkâr
olmanıza
lüzum yok!**

Dyolux kullanmanız kâfi!

Boya işi herkesin gözünde büyüür. Oysa, bilhassa tatil günleri için çok güzel bir meşgale ve eğlencedir. Uygun boya bulunduğu takdirde tabii... DYOLUX sizin boyanızdır. Boş vakitlerinde yapacak işi olmayan hanımlar bile, DYOLUX sayesinde diledikleri eşyayı veya sathı kolaylıkla ve zevkle boyayabilirler. DYOLUX eli yormaz, çabuk kurur, fırça izi bırakmaz, parlaktır. Boya yapanı dinlendirir, neşelendirir. DYOLUX kullanınız.

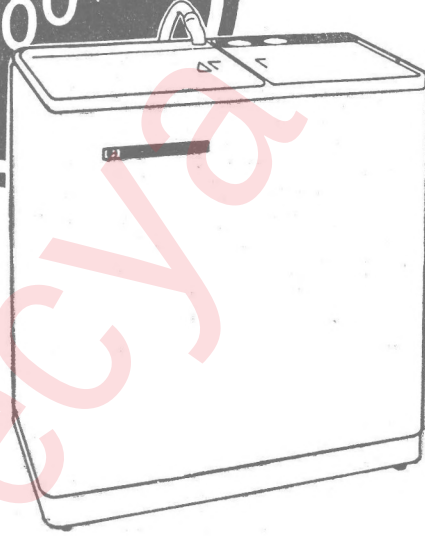

SENTETİK BOYA

DYOLUX

BİR **dyo** MAMULÜDÜR

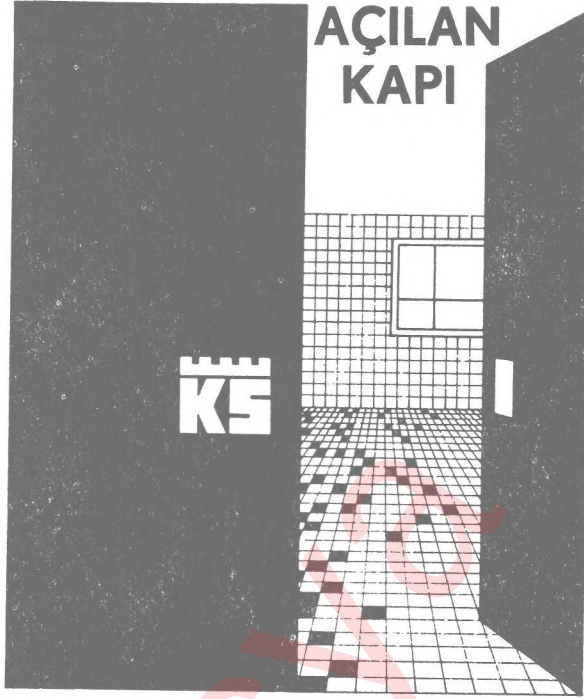
1407 M

DÜNYADA EN ÇOK SATILAN ÇAMAŞIR MAKİNESİ

Mataş Ticaret A.Ş. Halaskârgazi Cad. 133
Pangaltı - İstanbul Tel: 47 44 30

Moran Reklâm : 1978

GÜZELLİGE AÇILAN KAPI

Çanakkale Seramik Fayansları

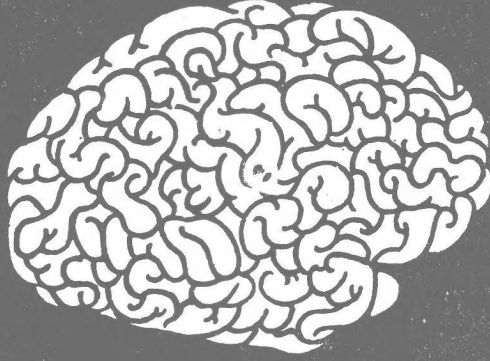
ayrıca: karoseramikler
karomozaikler
elektro - porselenler
yüksek ve alçak gerilim izolatörleri

Tersane Caddesi, Kipman Han, Karaköy - İstanbul,

Tel.: 49 62 50

Malın tasarlanmasından...

tahakkukuna kadar

her şey kalite için

ARÇELİK

Hergün dünden ilerde

KAVEL

● PLASTİK İZOLELİ ELEKTRİK İLETKENLERİ

● YERALTI KABLOLARI

(Yüksek ve alçak gerilim 240 mm² ye kadar)

● EMAYE BOBİN TELLERİ

(0,10 mmØ - 3 mmØ)

● SUNİ DERİ ve YER MUŞAMBALARI

KAVEL KABLO ve ELEKTRİK MALZEMESİ A. Ş.

İSTİNYE - İSTANBUL

Telefon : 63 34 00 - 63 34 01

Telegraf : KAVELKABLO-İstanbul

Yeraltı Kablosu MK - MKBA'ya
mazeran üstün özellikleri
haiz olan
YV (NY) YVAV (NYCY)
YVSU (NYFY) YVMHV (NYCEY)
Kablolarında ve her tip ilet-
kenlerde KAVEL markası
standartlara uygunluğun
ifadesi ve üstün kalitenin
sembolüdür.

GELECEĞİ
İÇİN
SİZE
GÜVENİYOR

SİZ DE
AKBANK'a
GÜVENİN

AKBANK

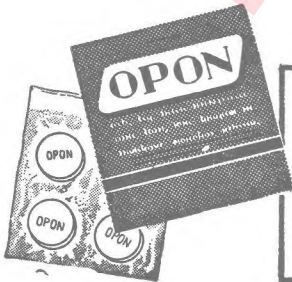

FAZLA GÜNEŞTE DURMAKTAN MÜTEVELLİT
RAHATSIZLIKLARDA

OPON

FAYDALIDIR

OPON, baş, diş, adale, sinir ağrılarını teskin eder

OPON, kırıklık ve yorgunluğa karşı başarı ile kullanılır

OPON, günde 6 tablet alınabilir

Yeni Ajans : 4890

1968 YILINDA

17

Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon

Milyon

Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon

T.C. ZİRAAT BANKASI

VİNYLEX

PROFİL SÜNGER YATAKLARINI

rakipsiz kılan özellik...

YUMURTA PROFİL

Yumurta sistemi denilen yepyeni bir metotla imâl edilmekte olan VİNYLEX sünger yatakları, vücudunuzun şeklini alarak deliksiz ve rahat bir uyku uyumanızı sağlar.

Yatağın arasındaki yumurta sistemi oluklar, devamlı hava dolaşımını ve esnekliği temin eder.

VİNYLEX sünger yatakları otel, motel, okul, gemi, hastane ve evlerde büyük bir rahatlıkla kullanılır. Çeşitli tiplerde ve ebatlarda imâl edilmektedir.

VİNYLEX SÜNGER YATAKLARI

- Hafiftir
- Kir tutmaz
- Portatif
- Kılıflıdır, yıkanabilir
- Dış etkilere müteessir olmaz
- Dayanıklıdır.

VİNYLEX MARKASI KALİTE GARANTİSİDİR.

VİNYLEX SANAYİ ve TİCARET A.Ş. FABRİKALARI SATIŞ BÜROSU Sirkeci, Muradiye Caddesi Saf Han 49 Kat 3 Tel: 22 74 03